

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto  
Viešosios teisės katedra**

Mindaugo Kutkaičio,  
V kurso, viešųjų finansų ir mokesčių  
studijų šakos studento

**Magistro darbas  
Valiutų keitimo mechanizmo II teisinė sąranga ir problematika**

Vadovas: doc. dr. Vitas Vasiliauskas

Recenzentas: lekt. dr. Povilas Gruodis

Vilnius 2019

## TURINYS

ĮVADAS.....	3
2. VKM II TIKSLAI BEI VAIDMUO EUROPOS PINIGŲ SAJUNGOJE .....	5
2.1. VKM II tikslai.....	5
2.2. Valiutos keitimo mechanizmas II kaip Europos pinigų sąjungos dalis .....	8
3. VALIUTOS KEITIMO MECHANIZMO II TEISINĖ SĄRANGA BEI VEIKLOS MECHANIZMAS .....	12
3.1. Valiutos keitimo mechanizmo II teisinis reglamentavimas bei jo ypatumai .....	12
3.2. Valiutos keitimo mechanizmo II veiklos būdas bei pagrindiniai principai .....	20
3.3. Procedūra norint tapti Valiutos keitimo mechanizmo II dalyviu .....	26
4. VALIUTOS KEITIMO MECHANIZMO II PRAKTINIAI ASPEKTAI BEI ATEITIES PERSPEKTYVOS .....	33
4.1. Lietuvos atvejo studija .....	33
4.2. Danija kaip vienintelė Valiutos keitimo mechanizmo II dalyvė.....	41
4.3. Valiutos keitimo mechanizmo II ateities perspektyvos .....	45
IŠVADOS .....	50
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS .....	52
SANTRAUKA (LIETUVIŲ KALBA).....	60
SUMMARY (ANGLŲ KALBA) .....	60

## Ivadas

Valiutų kursų mechanizmas II (toliau – VKM II) yra euro zonos šalių bei euro neįsivedusių ES šalių narių, dalyvaujančių šiame mechanizme, valiutų kurso politika, kuria siekiama užtikrinti Europos Sąjungos ekonominį stabilumą bei padėti pasirengti šalims įsivesti eurą.

VKM II nagrinėjimas yra aktualus tiek Lietuvos, tiek ir Europos Sąjungos mastu. Svarbu išanalizuoti bei apibrėžti kaip Lietuva prisijungė prie šio mechanizmo bei suprasti kaip jis veikia, kadangi jis valstybės, jame dalyvavusios net 11 metų, ekonominei bei teisinei aplinkai padarė didelę įtaką. Europos Sąjungos mastu tema yra dar svarbesnė nei mūsų nacionaliniame kontekste, kadangi tai yra viena esminių Ekonominės ir pinigų sąjungos sudedamųjų dalių užtikrinančių visos Europos Sąjungos tikslų įgyvendinimą. Šie teiginiai leidžia teigti, jog ši tema yra aktuali bei svarbi tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu.

Šio darbo tyrimo objektas yra VKM II.

Šio darbo tikslas yra apibrėžti VKM II vaidmenį Europos Sąjungoje, jo tikslus, veikimo būdą bei jo reglamentavimą, taip pat ir jo praktinius veikimo aspektus. Tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. Įvardinti VKM II tikslus;
2. Apibrėžti VKM II vaidmenį Europos pinigų sąjungoje;
3. Įvardinti kaip tampama VKM II dalyviu;
4. Apibrėžti VKM II teisinį reglamentavimą bei jį išnagrinėti;
5. Įvardinti VKM II veiklos būdą;
6. Atlikti Lietuvos atvejo studiją;
7. Įvardinti VKM II ateities perspektyvas.

Siekiant pasiekti iškeltus tikslus buvo taikomi šie metodai:

- Lyginamasis metodas buvo taikomas lyginant skirtingus teisės aktus bei jų redakcijas, taip pat analizuojant skirtingą valstybių požiūrį į VKM II ir euro zoną;
- Teleologinis metodas buvo naudojamas siekiant įvardinti VKM II tikslus bei apibrėžti teisės aktų leidėjų siekius įtvirtinant tam tikrus teisės aktus;
- Gramatinis metodas buvo taikomas aiškinant sąvokas remiantis Valstybiniu Lietuvių kalbos žodynu bei teisės aktais.
- Dokumentų analizės metodas buvo taikomas aiškinant teisės aktus.

Darbo originalumas. Nepaisant to, jog VKM II nėra nauja sistema Europos Sąjungos teisėje, tačiau iš teisinės perspektyvos šis darbas nebuvo išsamiai nagrinėtas Lietuvos mokslininkų darbuose. Iš ekonominės bei politinės perspektyvų ši tema dalinai buvo nagrinėta akademikų S. Kropo, V. Kuokščio, V. Kuodžio ir kitų darbuose, tačiau juose ji nebuvo aiškinta plačiai, o veikiau kaip dalis darbo, kuria remiamasi nagrinėjant kitas temas. Pasaulio mastu nėra mokslinių darbų, kurie plačiai nagrinėtų VKM II veikimo būdą bei jo reglamentavimą, nors tyrimų, kurie nagrinėja mechanizmą iš ekonominės perspektyvos yra apstu. Šie teiginiai leidžia teigti, jog šios temos nagrinėjamas iš teisinės perspektyvos šiuo metu nėra pakankamas.

Rengiant darbą buvo naudojami kelios pagrindinės šaltinių rūšys:

- Europos Sąjungos ir nacionaliniai teisės aktai. Jie buvo naudojami siekiant apibrėžti VKM II, veikimo būdą, jo reglamentavimą bei atliekant Lietuvos atvejo studiją;
- Specialioji literatūra:
  - o Lietuvių mokslininkų akademiniai darbai. Darbe buvo remtasi S. Kropo, V. Vaškėlaičio, R. Kuodžio ir kt. analizėmis;
  - o Užsienio mokslininkų akademiniai darbai bei publikacijos. Darbe analizuotos T. Papaspyrou, M. Allam, W. Cairns ir kt. publikacijomis;
  - o Centrinų bankų publikacijos. Analizuojant VKM II veikimo būdą bei jo įtaką valstybėms narėms buvo remtasi Europos centrinio banko, Lietuvos banko bei Čekijos centrinio banko publikacijoms;
  - o Analizuojant valstybių narių galimą prisijungimą prie VKM II ateityje, buvo naudojamos naujienų portalų publikacijomis.

## 2. VKM II tikslai bei vaidmuo Europos pinigų sąjungoje

### 2.1. VKM II tikslai

Prieš pradėdant detaliai nagrinėti VKM II, reikia apibrėžti jo pagrindinius tikslus įvardintus mechanizmą reglamentuojančiuose dokumentuose. Dėl savo svarbos Europos Sąjungai, VKM II yra reglamentuojamas bent keturiuose teisės aktuose:

- Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartyje;
- Europos sąjungos sutartyje;
- Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartyje, nustatančioje valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape;
- Europos vadovų tarybos rezoliucijoje dėl valiutų kursų mechanizmo trečiajame ekonominės ir pinigų sąjungos etape;

VKM II tikslai yra įvardinami 1997 m. birželio 16 d. Europos Vadovų Tarybos rezoliucijoje dėl valiutų kurso mechanizmo kaip trečiojo Ekonominės ir pinigų sąjungos etapo sukūrimo bei 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartyje, nustatančią valiutos keitimo kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape. Svarbu paminėti, jog Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutarties nuostatos detalizuoja, tai kas yra buvo reglamentuota Europos Vadovų Tarybos rezoliucijoje, todėl siekdama išsiaiškinti tikslus pirmiausia apžvelgsime, tai kas nurodoma sutarties įžanginėje dalyje.

2006 m. kovo 16 d. sutartyje tarp Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų dėl valiutos keitimo mechanizmo veikimo būdų ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape nustatymo išskiriama keletas sutarties esminių teiginių:

1. VKM II pakeičia Europos pinigų sistemą;<sup>1</sup>
2. Nustatys veikimo procedūras nustatys sutartis tarp Europos centrinio banko ir Europos Sąjungos valstybių narių, kurios nėra euro zonos narės, centrinių bankų;<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> 2006 m. kovo 16 d. Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape. OL C 73, 2006 3 25, p. 21–27.

<sup>2</sup> Ibid.

3. Dalyvavimas VKM II yra savanoriškas. Nepaisant to, tikimasi, kad prie mechanizmo prisijungs ir valstybės narės, kurioms taikoma išlyga dėl prisijungimo prie euro zonos. Valstybė narės, kurios nedalyvaus VKM II nuo jo pradžios, galės prisijungti vėliau;<sup>3</sup>
4. VKM II funkcionuoja nepažeisdamas pagrindinio Europos centrinio banko ir ne euro zonos nacionalinių centrinių bankų tikslo palaikyti kainų stabilumą;<sup>4</sup>
5. kiekvienos dalyvaujančios ne euro zonos valstybės narės valiutai nustatomas centrinis kursas euro atžvilgiu;<sup>5</sup>
6. yra viena standartinė svyravimo riba  $\pm 15\%$  nuo centrinių kursų;<sup>6</sup>
7. turi būti užtikrinta, kad bet koks centrinių kursų patikslinimas būtų atliekamas laiku siekiant išvengti didelių nukrypimų. Todėl visos tarpusavio susitarimo dėl centrinių kursų šalys, tarp jų ir Europos centrinis bankas, turi teisę inicijuoti slaptą centrinių kursų persvarstymo procedūrą;<sup>7</sup>
8. ribinė intervencija yra automatiška ir neribota esant labai trumpo laikotarpio finansavimo galimybei. Vis dėlto Europos centrinis bankas ir ne euro zonos nacionaliniai centriniai bankai, dalyvaujantys VKM II, galėtų sustabdyti intervenciją, jeigu tai imtų prieštarauti kainų stabilumo palaikymui;<sup>8</sup>
9. bendradarbiavimą valiutų kurso politikos srityje galima dar labiau sustiprinti, pavyzdžiui, numatant glaudesnę euro ir kitų mechanizmui priklausančių ne euro zonos valiutų kursų susiejimą, jei tai netrukdo siekti pažangos konvergencijos srityje<sup>9</sup>;

Taigi, įvertinę šiuos teiginius galime teigti, jog jie apibrėžia VKM II esmę bei remdamiesi šiuo teisės aktu bei kitais šaltiniais galime išskirti 5 pagrindinius mechanizmo tikslus:

1. Pakeisti Europos pinigų sistemą. Šis tikslas įvardinamas tiek Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartyje, tiek Europos Vadovų Tarybos rezoliucijoje. Europos pinigų sistema buvo sukurta 1979 m. siekiant išvengti didelio Europos Sąjungos valstybių narių valiutų kursų svyravimo viena kitos atžvilgiu. Kaip vienas iš Europos pinigų sistemos pagrindinių veikimo priemonių buvo sukurtas Valiutos keitimo mechanizmas I,

---

<sup>3</sup> Ibid.

<sup>4</sup> Ibid.

<sup>5</sup> Ibid.

<sup>6</sup> Ibid.

<sup>7</sup> Ibid.

<sup>8</sup> Ibid.

<sup>9</sup> Ibid.

kuris ir buvo pirmasis bandymas nustatyti stabilų valiutos keitimo kursą tarp Europos Sąjungos valstybių. Tačiau jam nevisiškai pateisinus lūkesčius bei 1989 m. Žakui Delorui paruošus Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimo planą buvo pasiūlyta vystyti trijų pakopų Europos pinigų sąjungos sukūrimą. Ši sąjunga bus plačiai analizuojama sekančiame skyriuje;

2. Stabilizuoti euro zonos ekonominę aplinką. Šis tikslas įvardinamas tiek Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartyje, tiek Europos Vadovų Tarybos rezoliucijoje. Ekonominis stabilumas yra vienas kertinių Europos Sąjungos, tuo pačiu ir euro zonos, veikimo tikslų. Jis užtikrina ne tik Europos Sąjungos valstybių narių pasitikėjimą Europos Sąjunga, kaip ekonomine valstybių sąjunga, bet ir išorės investuotojų pasitikėjimą Europos Sąjungos ekonomine aplinka, taigi tai daro Europos Sąjungos šalis patrauklia vieta užsienio investicijoms. VKM II šiuo aspektu veikia kaip viena iš užtikrinimo priemonių, kadangi padeda išvengti staigių valiutos kursų svyravimų, valiutos devalvacijos bei kitų neigiamų ekonominių veiksnių;
3. Užtikrinti, jog Europos Sąjungos valstybės narės, nedalyvaujančios Euro zonoje, tačiau prisijungusios prie VKM II orientuotų savo politiką į stabilumą, konvergenciją ir padėtų šioms valstybėms įsivesti eurą. Tai reiškia, jog VKM II šiuo atžvilgiu veiks kaip parengiamoji programa valstybėms siekiančioms įsivesti eurą, t.y. Europos centrinis bankas orientuos tokių valstybių monetarinę politiką taip pat kaip ir euro zonos valstybių taip užtikrindamas ekonominį bei politinę atitikimą tarp Euro zonos ir VKM II valstybių. Šis tikslas įvardinamas tiek Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartyje, tiek Europos Vadovų Tarybos rezoliucijoje;
4. Užtikrinti, jog valstybės įsivedančios eurą po 1999 m. sausio 1 d. Konvergencijos kriterijų vykdymo atžvilgiu būtų lygiavertės elgesiui su pradiniu euro įvedimu. Tai turėtų užtikrinti senųjų ir naujųjų Euro zonos narių teisinį lygiateisiškumą. Šis tikslas įvardinamas tiek Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartyje, tiek Europos Vadovų Tarybos rezoliucijoje;
5. Palaikyti kainų stabilumą. Remiantis Sutarties dėl Europos sąjungos veikimo 127 str. pagrindinis Europos Centrinio Bankų sąjungos uždavinys yra palaikyti kainų stabilumą. Taigi galime teigti, jog VKM II buvo sukurtas kaip priemonė šios nuostatos įgyvendinimui. Šis tikslas įvardinamas tiek Europos centrinio banko ir

euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartyje, tiek Europos Vadovų Tarybos rezoliucijoje.

Apibendrinant galime teigti, jog VKM II buvo sukurtas, kaip dalis ekonominių ir teisinių priemonių visumos, kurių tikslas – sukurti vieningą ir laisvą ekonominę Europos Sąjungos rinką bei užtikrinti ekonominį Europos Sąjungos valstybių narių stabilumą.

## **2.2. Valiutos keitimo mechanizmas II kaip Europos pinigų sąjungos dalis**

Siekiant nustatyti VKM II vaidmenį Europos pinigų sąjungoje svarbu aptarti pačią sąjungą, jos atsiradimo priežastis bei kūrimo etapus.

Tikslas turėti bendrą pinigų politiką buvo įtvirtintas net 1957 m. pasirašytoje Romos sutartyje buvo numatyti keli pagrindiniai Europos Ekonominės Bendrijos uždaviniai:

1. Formuoti bendrąją rinką naikinant muitų mokesčius tarp šalių partnerių ir mažinti kiekybinius apribojimus prekių importui ir eksportui;<sup>10</sup>
2. Nustatyti bendrus muitų tarifus ir suderinti prekybos politiką taikomą santykiams su trečiosiomis šalims;<sup>11</sup>
3. Laisvas kapitalo, paslaugų bei darbo jėgos judėjimas;<sup>12</sup>
4. Bendra politika žemės ūkio ir transporto srityse;<sup>13</sup>
5. Ekonominės, socialinės, pinigų ir investicijų politikos koordinavimas.<sup>14</sup>

Vykdam šiuos uždavinius, 1969 m. vykusiame Hagos viršūnių susitikime buvo nuspręsta Ekonominės ir monetarinės sąjungos sukūrimą paskelbti oficialiu Europos integracijos tikslu. Tuo tikslu 1970 m. P. Verneris pristatė savo ataskaitą, kurioje nurodė kaip toks tikslas galėtų būti pasiektas. Jo sudarytą planą sudarė trys dalys:

1. Sukurti ekonominę sąjungą, kuri užtikrintų laisvą prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimą;<sup>15</sup>
2. Sukurti monetarinę sąjungą, kurioje būtų fiksuoti ir neatšaukiami paritetai;<sup>16</sup>
3. Nacionalines valiutas pakeisti vieninga valiuta<sup>17</sup>

---

<sup>10</sup> GRIZAS, R.A. Užsienio šalių ekonomika ir ekonominė politika. Ekonomikos mokymo centras, Vilnius, 2005.

<sup>11</sup> Ibid.

<sup>12</sup> Ibid.

<sup>13</sup> Ibid.

<sup>14</sup> Ibid.

<sup>15</sup> WERNER, P. *Report to the Council and the Commission on the realization by stages of economic and monetary union In the Community*, 1970. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://ec.europa.eu/archives/emu\\_history/documentation/chapter5/19701008en72realisationbystage.pdf](http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documentation/chapter5/19701008en72realisationbystage.pdf)>.

<sup>16</sup> Ibid.

<sup>17</sup> Ibid.



Tačiau šis Vernerio planas taip ir nebuvo įgyvendintas dėl tarptautinio valiutų nestabilumo bei pirmosios naftos krizės 1973 m.

1977 m. Tuometinis Europos komisijos pirmininkas R. Dženkinsas atnaujino P. Vernerio idėjas bei pasiūlė sukurti Ekonominę ir pinigų sąjungą.<sup>18</sup> Vadovaudamosios R. Dženkinso planu 1979 m. tuometinės devynios Europos ekonominės bendrijos valstybės įkūrė Europos pinigų sistemą, kuri veikė remdamasi keliomis pagrindinėmis priemonėmis<sup>19</sup>:

1. Europos piniginis vienetas - ekiu. Jis iš esmės nebuvo naudojamas kaip komercinio atsiskaitymo vienetas, tačiau naudojamas kaip „buhalterinis“ vienetas Europos bendrijos institucijų<sup>20</sup>;
2. Kreditavimo mechanizmu, kuris skirtas valiutų kursų stabilumui palaikyti;<sup>21</sup>
3. Europos valiutų kooperacijos fondas, kurio užduotis buvo sumažinti valiutų kursų svyravimo ribas, veikti valiutų rinkose ir vykdyti atsiskaitymus tarp Europos ekonominės bendrijos narių centrinių bankų<sup>22</sup>;
4. Valiutos keitimo mechanizmas I, kuriuo remiantis įvestas fiksuotas, bet koreguojamas šių šalių valiutų keitimo kursas<sup>23</sup>.

1979 m. – 1990 m. Europos ekonominę bendriją ištiko eilė krizių, kurių metu teko valiutų kursus keisti net 13 kartų. Po šių krizių buvo suprasta, jog neįmanoma lanksčiai reaguoti į išorinius pokyčius bei krizes, prieš tai nepertvarkius vidinių Europos ekonominės bendrijos ir jos narių organizacinių struktūrų.<sup>24</sup>

Būtent Europos pinigų sistema tapo pagrindu naujos sistemos – Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimui, kuri vėliau lėmė sustiprėjusį pinigų politikos koordinavimą, sumažėjusią infliaciją bei pastebimai padidėjusį Europos ekonominės bendrijos valstybių narių valiutų kurso stabilumą.<sup>25</sup>

Siekdamas sukurti Ekonominės ir pinigų sąjungą Ž. Deloras pateikė jos sukūrimo planą ir tvarkaraštį, kuriame buvo nustatyta:

1. Pirmasis etapas - kapitalo judėjimo laisvės užtikrinimas bei bendrosios rinkos sukūrimas. Būtent šio etapo metu, buvo svarbu sukurti institucinę struktūrą,

<sup>18</sup> KRUOPAS S., KRUOPIENĖ R. Europos pinigai. Vilnius. Lietuvos bankas, Vilnius, 2005.

<sup>19</sup> VAŠKELAITIS V., PINIGAI. Pinigų politika ir jos priemonės. VĮ mokslotyros institutas, Vilnius, 2006.

<sup>20</sup> Ibid.

<sup>21</sup> Ibid.

<sup>22</sup> GRUŠNIENĖ N. Perėjimo prie euro baigiamas etapas. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: bankininkystė ir finansai. Lietuvos Bankas nr. 3. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: < [http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB\\_integracija\\_ES/LB\\_integracija\\_ES\\_2001\\_03\\_48-57.pdf](http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB_integracija_ES/LB_integracija_ES_2001_03_48-57.pdf) >

<sup>23</sup> Eurosistema, europos centriniu bankų sistema. Europos centrinis bankas, 2006[interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: [https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/escb\\_Lt\\_weblt.pdf](https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/escb_Lt_weblt.pdf)

<sup>24</sup> NAVICKAS V. Europos Sąjungos rinkų ypatumai. Kaunas. Kauno technologijos Universitetas, 2015.

<sup>25</sup> KRUOPAS S., KRUOPIENĖ R. Europos pinigai. Vilnius. Lietuvos bankas, Vilnius, 2005.

todėl atsirado poreikis persvarstyti Romos sutartį. Kaip šio svarstymo rezultatas 1992 m. vasario 7 d. buvo pasirašyta Maastrichto sutartis. Vadovaujantis šia sutartimi nuo 1993 m. sausio 1 d. buvo įkurta nauja politinė sąjunga – Europos Sąjunga, pakeitusi Europos Ekonominę bendriją.<sup>26</sup> Maastrichto sutartyje buvo nustatyti kriterijai valstybėms siekiančioms tapti Ekonominės ir pinigų sąjungos narėmis. Plačiau Maastrichto sutartis bus aptariama tolimesniuose skyriuose;<sup>27</sup>

2. Antrasis etapas turėtų būti laikomas pasirengiamuoju etapu Ekonominės ir pinigų sąjungos įkūrimui. Jo tikslas buvo Europos Sąjungos valstybių narių ekonominės politikos konvergencija bei Europos Sąjungos valstybių narių centrinių bankų bendradarbiavimo stiprinimas;<sup>28</sup>
3. Trečiasis etapas - Euro kaip vieningos Europos Sąjungos valiutos įvedimas palaipsniui bei bendros oficialiai Europos centrinio banko patvirtintos monetarinės politikos įgyvendinimas.<sup>29</sup> Būtent šioje stadijoje pradėjo veikti VKM II bei buvo įvestas euras kaip oficiali bendra valiuta.

Aptarus kaip vystėsi Ekonominė ir pinigų sąjunga, matome, jog VKM II yra vienas pagrindinių Ekonominės ir pinigų sąjungos tikslų įgyvendinimo priemonių, todėl logiška, jog VKM II atlieka net keletą funkcijų svarbių šiam institutui:

1. Vienas iš Ekonominės ir pinigų sąjungos tikslų – stabili ekonominė aplinka, tuo tarpu pagrindinis VKM II tikslas - remti stabilią ekonominę aplinką, reikalingą geram bendrosios rinkos veikimui. Buvo tikimasi, kad VKM II euro zonai nepriklausančioms valstybėms narėms suteiks galimybę remtis patikima ekonomine politika, ypač pinigų srityje, siekiant skatinti tikrą konvergenciją ir remti jų pastangas įsivesti eurą bei taip padės apsaugoti dalyvius nuo nepagrįsto spaudimą užsienio valiutų rinkose.<sup>30</sup>
2. Pagrindinis Ekonominės ir pinigų sąjungos tikslas buvo įvesti bendrą Europos sąjungos valiutą – Eurą. Tuo tarpu VKM II nustato eurą kaip centrinę Europos valiutą prie kurios yra rišamos kitos valiutos.<sup>31</sup>

---

<sup>26</sup> Ibid.

<sup>27</sup> *Report on Economic and Monetary Union in the European Community*, 1989, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://aei.pitt.edu/1007/1/monetary\\_delors.pdf](http://aei.pitt.edu/1007/1/monetary_delors.pdf)>

<sup>28</sup> Ibid.

<sup>29</sup> Ibid.

<sup>30</sup> EUROPOS CENTRINIS BANKAS, *The acceding countries' strategies towards ERM II and the adoption of the euro: an analytical review*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp10.pdf>>

<sup>31</sup> 1997 m. birželio 16 d. Europos Vadovų Tarybos rezoliucija 97/C 236/03 dėl valiutų kurso mechanizmo kaip trečiojo Ekonominės ir pinigų sąjungos etapo sukūrimo, OL C 326, 1997 8 2, p. 5–6

3. Stodamos į Europos Sąjungą valstybės narės privalo įgyvendinti su Ekonominė ir pinigų sąjunga susijusius *acquis communautaire*. Valstybės prisijungusios prie Europos sąjungos taps Ekonominės ir pinigų sąjungos narėmis, taip pat bus tikimasi, jog jos taps VKM II dalyvėmis, kadangi nuo įstojimo jos įsipareigoja laikui bėgant įsivesti eurą. Kadangi, VKM II yra neišvengiamas valstybės prisijungimo prie euro zonos etapas, galime teigti, jog vienas centrinių priemonių įgyvendinant bendros valiutos naudojimą tarp Ekonominės ir pinigų sąjungos narių.<sup>32</sup>
4. VKM II užtikrina, jog Ekonominės ir pinigų sąjungos narės atitinka tuos pačius kriterijus, taigi užtikrina ir šios sąjungos ekonominį stabilumą<sup>33</sup>;
5. VKM II turėtų būti laikomas mechanizmu, kuriuo tikrinamas politikos nuoseklumas, skatinamas būtinas koregavimas ir padedama siekti konvergencijos. Taip pat VKM II turėtų būti laikomas viena iš prevencinių priemonių nuo valiutos spekuliacinių išpuolių, todėl būtent jis užtikrina didesnę Ekonominės ir pinigų sąjungos, o tuo pačiu ir euro zonos, atsparumą įvairioms grėsmėms, t.y. užtikrina stabilumą;<sup>34</sup>

Apibendrinant šį skyrių galime teigti, jog būtent VKM II yra pagrindinė priemonė siekiant užtikrinti ekonominį Ekonominės ir pinigų sąjungos, taigi ir euro zonos, stabilumą. Negana to, ši priemonė užtikrina tinkamą naujų Europos Sąjungos narių įsiliejimą į euro zoną bei jų ekonominį vystymąsi.

---

<sup>32</sup> TAMUŠAUSKAS R., Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: bankininkystė ir finansai. Lietuvos Bankas, Vilnius, 2002.

<sup>33</sup> Ibid.

<sup>34</sup> PAPANPYROU T., *EMU strategies: Lessons from Greece in view of EU enlargement*. 2004. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eprints.lse.ac.uk/5687/1/TPapaspyrou14.pdf> >

### 3. Valiutos keitimo mechanizmo II teisinė sąranga bei veiklos mechanizmas

#### 3.1. Valiutos keitimo mechanizmo II teisinis reglamentavimas bei jo ypatumai

Kaip jau tapo akivaizdu iš ankstesnio darbo skyriaus VKM II ir jo veikla reglamentuojama ne viename teisės akte. Dėl savo svarbos Europos Sąjungos veikimui VKM II buvo reglamentuotas net 4 teisės aktuose. Toliau šiame skyriuje bus apžvelgiama šių teisės aktų juridinė galia, nuostatos bei jų įtaka VKM II.

**Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis** kitaip vadinama Romos sutartimi. Ši sutartis buvo pasirašyta 1957 m. kovo 25 d. Romoje tarp Belgijos, Prancūzijos, Italijos, Liuksemburgo, Nyderlandų bei Vakarų Vokietijos. Šia sutartimi buvo įkurta Europos ekonominė bendrija, suvienijusi šešias ją pasirašiusias šalis, kurios per prekybą siekė integracijos ir ekonomikos augimo. Ji laikoma sutartimi padėjusia pagrindus šiuolaikinei Europos Sąjungai. Vėliau sutartis buvo papildyta bei pakeista keturis kartus ir šiuo metu konsoliduota jos versija vadinama Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo.

Sutartis išskėlė konkrečius tikslus Europos Ekonominei bendrijai:

- sukurti glaudesnės Europos tautų sąjungos pamatus;<sup>35</sup>
- bendrais veiksmais, kuriais šalinamos prekyboje ir kitose srityse kylančios kliūtys, užtikrinti savo valstybių ekonominę ir socialinę pažangą;<sup>36</sup>
- gerinti savo piliečių gyvenimo ir darbo sąlygas;<sup>37</sup>
- užtikrinti subalansuotą prekybą ir sąžiningą konkurenciją;<sup>38</sup>
- sumažinti ekonominius ir socialinius įvairių Europos ekonominės bendrijos regionų skirtumus;<sup>39</sup>
- palaipsniui panaikinti tarptautinės prekybos apribojimus taikant bendrą prekybos politiką;<sup>40</sup>
- laikytis Jungtinių Tautų Chartijos principų;<sup>41</sup>
- sutelkti savo išteklius išsaugoti ir stiprinti taiką bei laisvę ir raginti kitas Europos tautas, kurios laikosi to paties idealo, paremti jų pastangas<sup>42</sup>.

---

<sup>35</sup> 1957 m. kovo 25 d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis

<sup>36</sup> Ibid.

<sup>37</sup> Ibid.

<sup>38</sup> Ibid.

<sup>39</sup> Ibid.

<sup>40</sup> Ibid.

<sup>41</sup> Ibid.

<sup>42</sup> Ibid.

Sutartimi buvo siekiama skatinti bendros rinkos atsiradimą, skatinti laisvą konkurenciją, uždrausti konkurenciją ribojantys susitarimaito, įkurta muitų sąjunga, kuria uždrausti muitai tarp pasirašiusių šalių, nustatytas bendrasis muitų tarifas importui į Europos ekonominei bendrijai nepriklausančių šalių.<sup>43</sup>

Taip pat Romos sutartimi buvo susitarta vykdyti bendrą politiką žemės ūkio, prekybos ir transporto srityse, o kartu buvo įkurta ir Europos Socialinis fondas, skirtas gerinti darbo galimybes ir kelti gyvenimo lygį bei Europos investicijų bankas, skirtas palengvinti EEB ekonomikos plėtrą sukuriant investicijų finansavimą<sup>44</sup>.

Negana to apžvelgiama sutartimi buvo sukurtos ir pagrindinės institucijos ir sprendimų priėmimo mechanizmai.

Europos bendrijos steigimo sutartyje buvo numatytas poreikis integruoti tuometinės Europos bendrijos valstybių narių pinigines sistemas. Šioje sutartyje buvo pažymėta, jog „Kiekviena valstybė narė savo politiką, susijusią su valiutos kurso keitimu, laiko bendru reikalu“.<sup>45</sup> Būtent ši sutarties dalis tapo pamatu vėlesniems siekams įkurti Europos pinigų sąjungą, o tuo tarpu ir sukurti VKM II.

**Europos sąjungos sutartis** kitaip vadinama Maastrichto sutartimi. Tai buvo viena iš sutarčių papildžiusių Romos sutartį. Maastrichto sutartį reiktų laikyti ambicinga sutartimi, kuria buvo sukurta Europos Sąjunga. Sutartis remiasi trimis ramsčiais (kryptimis):

1. Pirmasis ramstis yra Europos Bendrija, kuri nustato bendrąją rinką, pinigų sąjungą, bendrą žemės ūkio politiką, struktūrinę politiką ir kitus ekonominės integracijos klausimus;<sup>46</sup>
2. Antrasis ramstis yra bendra užsienio ir saugumo politika, kuria siekiama apsaugoti bendras Europos Sąjungos vertybes, pagrindinius interesus ir nepriklausomybę, sustiprinti Europos Sąjungos ir jos valstybių narių saugumą, skatinti bendradarbiavimą bei demokratijos principų laikymąsi;<sup>47</sup>
3. Bendradarbiavimas teisingumo ir vidaus reikalų srityse – juo siekiama užtikrinti apsaugoti valstybių narių visuomenes nuo vidinių ir išorinių grėsmių nustatant išorės sienų kontrolės taisykles, kovojant su sukčiavimu, prekyba narkotikais, organizuotu nusikalstamumu ir terorizmu, nelegalia imigracija, užtikrinant teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą ir vykdant bendrą prieglobsčio politiką;<sup>48</sup>

---

<sup>43</sup> Ibid.

<sup>44</sup> Ibid.

<sup>45</sup> Ibid.

<sup>46</sup> 1992 m. liepos 29 d., Europos Sąjungos sutartis, OL C 191, 1992 7 29, p. 1—112

<sup>47</sup> Ibid.

<sup>48</sup> Ibid.

Negana to, Maastrichto sutartis išplėtė Europos Sąjungos atsakomybę už socialinius reikalus bei įsteigė Europos pilietybę, kuri garantavo bet kurios Europos Sąjungos valstybės narės piliečiams teises keliauti bei gyventi bet kur Europos Sąjungoje, dalyvauti rinkimuose, gauti diplomatinę apsaugą ir pagalbą Europos Sąjungos valstybių narių ambasadose ir konsulatuose, taip pat teikti skundus dėl Europos Sąjungos teisės pažeidimų. Taip pat buvo padaryta keletas institucinių pakeitimų suteikiant didesnes galias Europos Parlamentui ir kt.<sup>49</sup>

Tačiau mūsų analizuojamai temai svarbiausia, jog būtent Maastrichto sutartimi buvo nubrėžtos gairės Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimui, o konkrečiai ja nustatyta:

- Įkurti Ekonominę ir pinigų sąjungą ir sukurti bendrą valiutą – eurą;<sup>50</sup>
- Nurodyta įkurti Ekonominę ir pinigų sąjungą trimis etapais, kaip ir buvo apibūdinta ankstesniame darbo skyriuje;<sup>51</sup>
- Įkurti Europos pinigų institutą kaip vieno iš etapų sudedamąją dalį;<sup>52</sup>
- Nustatyta VKM II esmę, tikslai bei veikimas;<sup>53</sup>
- Išskirti konvergencijos kriterijai, tarp kurių ir dalyvavimas VKM II.<sup>54</sup>

Svarbu aptarti šių teisės aktų juridinę galią. Tiek Romos, tiek Maastrichto sutartys turėtų būti laikomos Europos Sąjungos pirminės teisės šaltiniu, kuriems priskiriami svarbiausi Europos Sąjungos teisės aktai, tokie kaip steigiamosios sutartys, svarbūs dokumentai (pavyzdžiui, steigiamųjų sutarčių pakeitimai), įvairūs protokolai ir kitokie steigiamųjų sutarčių ir jų pakeitimų priedai, konvencijos ir kiti susitarimai tarp valstybių narių. Paprastai pirminės Europos Sąjungos šaltiniai yra sudaryti neterminuotam laiko tarpui, tiesa, Europos Anglių ir Plieno bendrijos sutartis buvo sudaryta išimtinai 50 metų terminui, tačiau tai vienintelė išimtis. Pirminės teisės šaltiniai taikomi visoms Europos Sąjungos valstybėms bei turi viršenybę prieš Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinę teisę. Iš esmės Romos sutartis yra sisteminė sutartis, kuri nustato tik vykdytinų politikų metmenis, tačiau politikos nustatytos sutartimi įgyvendinamos priimant jas detalizuojančius teisės aktus.<sup>55</sup> Tiesa, kaip buvo išaiškinta *Van Gend en Loos*<sup>56</sup> byloje, pirminės teisės šaltiniai gali būti taikomi tiesiogiai, tad jų nereikia inkorporuoti į nacionalinę Europos Sąjungos valstybių narių teisinę sistemas. Taigi

---

<sup>49</sup> Ibid.

<sup>50</sup> Ibid.

<sup>51</sup> Ibid.

<sup>52</sup> Ibid.

<sup>53</sup> Ibid.

<sup>54</sup> Ibid.

<sup>55</sup> CAIRNS W., Europos Sąjungos teisės įvadas, 1999 m., Vilnius, Eugrimas

<sup>56</sup> Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1963 ., Teismo sprendimas *Van Gen den Loos* prieš *Nederlandse Administratie der Belastingen* C-26/62, EU:C:1963:1

minėti pirminės Europos Sąjungos teisės šaltiniai sukūrė prielaidas atsirasti VKM II, o taip pat ir teisės aktams detalizuojančiais mechanizmu veikimą, juos ir aptarsime toliau.

**Europos vadovų tarybos rezoliucija dėl valiutų kursų mechanizmo trečiajame ekonominės ir pinigų sąjungos etape** (toliau – Rezoliucija). Tai buvo pirmasis teisinis dokumentas detalizavęs VKM II veikimą bei nustatęs esminius veikimo principus. Todėl šį teisės aktą išanalizuosime dvejais etapais: (i) kokie pagrindiniai teiginiai buvo įtvirtinti šioje Europos vadovų tarybos rezoliucijoje; (ii) kokią teisinę galią turi rezoliucijos priimtos Europos vadovų tarybos bei kaip jos yra priimamos.

Pirmiausia, svarbu apžvelgti ką įtvirtino Rezoliucija. Įžanginėje dokumento dalyje teigiama, jog paisant susitarimų pasiektų Florencijos ir Dublino susitikimuose Europos Vadovų Taryba susitarė, jog VKM II pradės veikti 1999 m. sausio. 1d. prasidėjus trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui. Taip pat teigiama, jog VKM II pakeis Europos pinigų sistemą, o detalūs VKM II veikimo principai bus įtvirtinti Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų susitarimu.<sup>57</sup>

Rezoliucijos įžangoje taip pat įvardinamas ir esminis VKM II veikimo būdas bei aptariamos šios sistemos vaidmuo Europos Sąjungoje. Rezoliucijoje teigiama, jog VKM II susies valstybių narių, kurios nepriklauso euro zonai, nacionalines valiutas su euru. Taip įtvirtinama euro viršenybė prie kitas mechanizme dalyvaujančias valiutas. Yra nurodoma, jog šis mechanizmas funkcionuos į stabilumą orientuotoje politikoje, sudarančioje Ekonominės ir pinigų sąjungos pagrindą.

Sutarties pirmoje dėstomojoje dalyje iškeliami šie VKM II veikimo principai ir tikslai, kurios išanalizavome pirmoje darbo dalyje.

Rezoliucijoje Europos Vadovų Taryba įtvirtino ir pagrindinius veikimo principus, kuriuos trumpai aptarsime šioje dalyje, o vėliau išanalizuosime sekančioje darbo dalyje. Antroje Rezoliucijos dėstomojoje dalyje buvo įvardinti šie pagrindiniai VKM II veikimo bruožai:

- Pagrindinis kursas euro atžvilgiu bus nustatytas kiekvienos Europos Sąjungos valstybės narės, nepriklausančios euro zonai, bet dalyvaujančios VKM II valiutai;<sup>58</sup>
- Nustatyta viena standartinė svyravimo nuo pagrindinio kurso riba – 15 procentų;<sup>59</sup>

---

<sup>57</sup> Europos Vadovų Tarybos rezoliucija dėl valiutų kurso mechanizmo sukūrimo ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape Amsterdame, 1997 m. birželio 16 d., OL C 326, 1997 8 2, p. 5–6.

<sup>58</sup> Ibid.

<sup>59</sup> Ibid.

- Susitarime tarp Europos Centrinio banko ir nacionalinių centrinių bankų turi būti aiškiai nustatytas ribinės intervencijos mechanizmas bei nustatytas aiškus lankstus palūkanų normų taikymas;<sup>60</sup>
- Nustatytas sprendimo dėl pagrindinių kursų bei jų svyravimo ribų mechanizmas – bus vadovaujamas bendro sprendimo procedūra;<sup>61</sup>
- Nustatyta, jog esant konkrečiam atvejui, euro zonai nepriklausančiai valstybei narei paprašius bus galima nustatyti siauresnes už standartines valiutos kurso svyravimo ribos ir jos turėtų būti palaikomos automatiška intervencija bei finansavimu.<sup>62</sup>

Apžvelgus Rezoliucijoje įtvirtintas taisykles, reiktų išaiškinti kokią teisinę galią turi rezoliucijos priimtos Europos Sąjungos tarybos bei kaip jos yra priimamos. Pirmiausia, svarbu paminėti, jog Europos Sąjungos taryba nėra nuolatinė politinė institucija ir jos sudėtis keičiasi priklausomai nuo svarstomo dalyko<sup>63</sup>. Tai pagrindžia Romos Sutarties 146 str., kuriame teigiama, jog tarybą sudaro kiekvienos valstybės ministro lygio atstovai, turintys valstybės narės vyriausybės įgaliojimus.<sup>64</sup> Tiek išvados, tiek rezoliucijos – abi Europos Sąjungos tarybos priimamos teisės aktų formos yra priimamos po debatų Tarybos posėdyje. Vadovaujantis 148 Romos sutarties straipsniu sprendimai yra priimami balsų dauguma.<sup>65</sup> Ko gero, pagrindinis ir svarbiausias Europos Sąjungos priimamų teisės aktų bruožas yra, jog jos priimamais teisės aktais nėra siekiama teisinių padarinių. Juose nustatomi politiniai įsipareigojimai ar pozicijos, bet jie nėra įtvirtinti sutartyse, taigi nėra teisiškai privalomi. Paprastai Europos Sąjungos tarybos rezoliucijose nurodoma, koks darbas turėtų būti vykdomas ateityje konkrečioje politikos srityje. Kaip jau minėta, jos neturi teisinės galios, tačiau jose gali būti prašoma kitų Europos Sąjungos institucijų pateikti pasiūlymą ar imtis tolesnių veiksmų. Būtent dėl šios priežasties siekiant sukurti VKM II reikėjo priimti oficialų dokumentą turintį teisinę galią bei privalomą jos dalyviams. Taip buvo sudaryta Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartis, kurią toliau aptarsime.

**1998 m. rugsėjo 1 d. buvo sudaryta Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, vėliau ji buvo papildyta tris kartus, o galiausiai 2006 m. ją pakeitė**

---

<sup>60</sup> Ibid.

<sup>61</sup> Ibid.

<sup>62</sup> Ibid.

<sup>63</sup> CAIRNS W., Europos Sąjungos teisės įvadas, 1999 m., Vilnius, Eugrimas

<sup>64</sup> 1957 m. kovo 25 d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis

<sup>65</sup> CAIRNS W., Europos Sąjungos teisės įvadas, 1999 m., Vilnius, Eugrimas



nauja sutartis tokiu pat pavadinimu. 2006 m. sudaryta sutartis buvo taip pat keičiama ne kartą, todėl siekdami darbe aiškumo, šioje dalyje apžvelgsime originalią 1998 m. rugsėjo 1 d. sudarytą sutartį ir kaip ji buvo keičiama, o tolimesnėse darbo dalyse nagrinėsime tik naujausią bei darbo sudarymo metu galiojančią sutarties versiją.

Taigi ankstesniais teisės aktais, kurie buvo apžvelgti šioje dalyje, buvo sukurtos prielaidos sudaryti šią sutartį tarp Europos centrinio banko bei Europos Sąjungos narių, kurios nedalyvauja euro zonoje, nacionalinių centrinių bankų, kuri sukūrė teisinį mechanizmą, kuris reglamentavo VKM II veikimą tokiu būdu, kuris turi teisinę galią bei yra privalomas visoms jo dalyvėms. Toliau apžvelgsime kas buvo įtvirtinta pirmojoje dokumento versijoje bei kokie pakeitimai buvo atlikti šiam dokumentui. Detali VKM II veiklos būdo analizę, taigi ir dokumento analizę, bus aprašoma sekančiame skyriuje.

Įžanginėje 1998 m. rugsėjo 1 d. sudarytos sutarties versijoje nurodoma, jog sutartis sudaryta Rezoliucijos pagrindu bei įsigalios tuo metu kuomet Ekonomikos ir pinigų sąjunga įžengs į trečią stadiją 1999 m. sausio 1 d. Įžanginėje sutarties dalyje iš dalies atkartojama Rezoliucijos įžanginė dalis bei išskiriami pagrindiniai tikslai, kuriuos išskyrėme pirmoje darbo dalyje.

Toliau, Sutarties dėstomojoje dalyje yra reglamentuota:

- Intervencijos mechanizmas;
- Finansavimas siekiant užtikrinti valiutų kurso stabilumą;
- Susitariama dėl glaudesnio bendradarbiavimo valiutos kurso srityje;
- Nustatoma sistemos veikimo kontrolės mechanizmas;
- Sutarties taikymas bei nedalyvavimas sutartyje;

Svarbi Sutarties dalis yra du priedai. Pirmajame priede susitariame dėl valiutų kotiravimo bei ribinės intervencijos procedūros, o antrajame – nustatomos labai trumpo finansavimo taikymo limitai.

2000 m. Rugsėjo 9 d. Sutartis buvo pakeista pirmą kartą – Graikija buvo išbraukta iš dalyvaujančių valstybių sąrašo, kadangi buvo tapo euro zonos nare.<sup>66</sup>

2004 m. Gegužės 29 d. prie sutarties prisijungė Čekijos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Maltos, Lenkijos, Slovėnijos ir Slovakijos centriniai bankai, šioms valstybėms tapus Europos Sąjungos narėmis. Taip pat buvo pakeistas 9.1 sutarties punktas nustatant, jog kuomet yra pratęsiamas ar atnaujinamas pradinis finansavimo operacijos terminas negražinti labai trumpo laikotarpio finansavimo balansai atlyginami pagal kreditoriaus valiutos būdingą trijų mėnesių pinigų rinkos palūkanų normą,

---

<sup>66</sup> 2000 m. rugsėjo 14 d. susitarimas Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų keičianti 1998 m. rugsėjo 1 d. susitarimą nustatantį valiutos keitimo kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 362, 2000 12 16, p. 11—11

vyraujančią šalies pinigų rinkoje dvi darbo dienas prieš tą dieną, kada pradinė finansavimo operacija atnaujinama.<sup>67</sup> Iki šio Sutarties pakeitimo buvo taikoma kreditoriaus valiutos trijų mėnesių pinigų rinkos palūkanų norma, vyraujanti šalies pinigų rinkoje tą dieną, kada pradinė finansavimo operacija atnaujinama.<sup>68</sup>

2004 m. rugsėjo 24 d. Sutarties 5 straipsnis buvo pakeistas bei įtvirtinta, jog išankstinis ne euro zonos nacionalinio centrinio banko, kuris išleidžia intervencinę valiutą, sutikimas turi būti gaunamas ne tik kuomet kitas Europos centrinių bankų sistemos centrinis bankas ketina naudoti pirmąją valiutą sumomis, viršijančiomis abipusiai sutartas ribas, susijusias su visa neprivaloma intervencija, įskaitant vienašališką vidinę intervenciją, bet ir įskaitant pirkimą ar pardavimą vienos Iš VKM II dalyvaujančių valiutų.<sup>69</sup> Taip pat buvo pakeista ir antroji 5 straipsnio dalis. Prieš tai joje buvo nustatyta, jog ne euro zonos nacionalinis centrinis bankas nedelsdamas turi pranešti Europos centriniam bankui, jei jis naudojo eurą sumomis, viršijančiomis abipusiai sutartas ribas, susijusias su visomis neprivalomomis intervencijomis, įskaitant vienašališką tarpinę intervenciją.<sup>70</sup> Ši dalis buvo pakeista įtvirtinant taisyklę, jog išankstinis susitarimas reikalingas kitiems sandoriams, išskyrus intervenciją, kuriuose dalyvauja bent viena dalyvaujanti ne euro zonos valiuta arba euras ir kurie yra tokie, kad juos galima paveikti dviejų atitinkamų valiutų kursą. Tokiais atvejais du atitinkami centriniai bankai susitaria dėl požiūrio, kuris sumažina galimas problemas, įskaitant galimybę visiškai ar iš dalies atsiskaityti sandoriu tarp dviejų centrinių bankų.<sup>71</sup>

2006 m. kovo 16 d. senoji Sutartis buvo pakeista nauja sutartimi, kadangi buvo nustatytas naujas kriterijus sandorio šalims, galinčioms vykdyti ribinę intervenciją tiesiogiai su Europos centriniu banku, o tai reikalautų ir iš dalies pakeisti 1998 m.

---

<sup>67</sup> Europos centrinio banko ir 2004 m. gegužės 1 d. euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, iš dalies keičianti 1998 m. rugsėjo 1 d. sutartį, nustatančią valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 135, 2004 5 13, p. 3—5.

<sup>68</sup> 1998 m. rugsėjo 1 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartis, nustatanti valiutos keitimo kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 345, 1998 11 13, p. 6—12

<sup>69</sup> Europos centrinio banko ir 2004 m. gegužės 1 d. euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, iš dalies keičianti 1998 m. rugsėjo 1 d. sutartį, nustatančią valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape 2004 m. balandžio 29 d., OL C 135, 2004 5 13, p. 3—5

<sup>70</sup> 1998 m. rugsėjo 1 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartis, nustatanti valiutos keitimo kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 345, 1998 11 13, p. 6—12

<sup>71</sup> Europos centrinio banko ir 2004 m. gegužės 1 d. euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, iš dalies keičianti 1998 m. rugsėjo 1 d. sutartį, nustatančią valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape 2004 m. balandžio 29 d., OL C 135, 2004 5 13, p. 3—5

Rugsėjo 1 d. Sutarties I priedą, todėl, siekiant skaidrumo senoji sutartis buvo pakeista naujaja.<sup>72</sup>

2006 m. gruodžio 21 d. iš sandorio šalių pasitraukė Slovėnijos centrinis bankas, o prisijungė Bulgarijos bei Rumunijos centriniai bankai;<sup>73</sup>

2010 m. gruodžio 13 d. iš sandorio šalių pasitraukė Estijos centrinis bankas.<sup>74</sup>

2013 m. birželio 21 d. prie sandorio šalių prisijungė Kroatijos centrinis bankas.<sup>75</sup>

2014 m. lapkričio 13 d. iš sandorio šalių pasitraukė Lietuvos centrinis bankas.<sup>76</sup>

Apibendrinant galime teigti, jog VKM II reglamentuotas tiek svarbiausiuose Europos Sąjungai teisės aktuose – Romos bei Maastrichto sutartyse, tiek ir siauresnės apimties teisės aktuose – rezoliucijoje bei sutartyje. Šio mechanizmo įtvirtinamas Romos bei Maastrichto sutartyse įrodo ją svarbą Europos Sąjungos veikimui, tuo metu rezoliucija bei sutartis detalizuoja jo veikimo principus bei būdus.

---

<sup>72</sup> 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 73, 2006 3 25, p. 21—27

<sup>73</sup> 2006 m. gruodžio 21 d. Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų — Sutartis, iš dalies keičianti 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartį, nustatančią valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 14, 2007 1 20, p. 6—8

<sup>74</sup> 2010 m. gruodžio 13 d. Sutartis, kuria iš dalies keičiama 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 5, 2011 1 8, p. 3—6

<sup>75</sup> 2013 m. birželio 21 d. Sutartis, tarp Europos Centrinio Banko ir valstybių narių, kurių valiuta nėra euro, nacionalinių centrinių bankų, kuria iš dalies keičiama 2006 m. kovo 16 d. Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 187, 2013 6 29, p. 1—4

<sup>76</sup> 2014 m. lapkričio 13 d. Sutartis, Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, kuria iš dalies keičiama 2006 m. kovo 16 d. Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 64, 2015 2 21, p. 1—4

### 3.2. Valiutos keitimo mechanizmo II veiklos būdas bei pagrindiniai principai

Kaip buvo galima suprasti iš ankstesnių darbo dalių VKM II yra didelės svarbos mechanizmas, kuris užtikrina keletą pagrindinių Europos Sąjungos, o tuo tarpu ir Europos centrinio banko, funkcijų atlikimą – užtikrina kainų ir ekonomikos stabilumą, tačiau tuo pačiu metu jis yra sudėtingas bei painiai reglamentuotas. Todėl būtina detaliai išsiaiškinti kaip ši sistema veikia bei kokios teisės taisyklės yra nustatytos jo taikymui. Kaip jau kalbėta praeitoje darbo dalyje detaliausiai VKM II veikimas yra reglamentuotas Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartyje, nustatančioje valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape (toliau – Sutartis). Todėl šiame skyriuje analizuosime būtent šį teisės aktą, o kitus teisės aktus pasitelksime kaip pagalbines priemones, o ne pagrindinius tyrimo objektus. Prieš pradėdant analizę svarbu paminėti, jog nagrinėsime šiuo metu galiojančios versijos dokumentą su aktualiais pakeitimais. Pirmosios versijos, 1998 m. rugsėjo 1 d. Sutartis šiame skyriuje nagrinėjama nebus, kadangi tai nebėra galiojantis teisės aktas, kuris buvo apžvelgtas ankstesnėje darbo dalyje.

Siekiant užtikrinti stabilią ekonominę aplinką bei kainų stabilumą buvo iškeltas vienas iš VKM II tikslų – jame dalyvaujančių Europos Sąjungos valstybių narių valiutos bei euro kursų valdymas.<sup>77</sup> Siekiant jį įgyvendinti dalyvaujančios šalys, vadovaudamosi bendra sprendimo procedūra, skelbia euro ir dalyvaujančių ne euro zonos valiutų dvišalius centrinius kursus ir bet kokius jų pasikeitimus.<sup>78</sup> Bendro sprendimo procedūroje dalyvauja bei sprendimus priima Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų komitetas, euro zonai priklausančių valstybių narių ministrai, euro zonai nepriklausančių valstybių narių, dalyvaujančių naujajame mechanizme, ministrai ir centrinių bankų valdytojai. Svarbu paminėti, jog valstybių narių, nedalyvaujančių valiutų kursų mechanizme, ministrai bei centrinių bankų valdytojai dalyvauja priimant sprendimus, tačiau neturi balsavimo teisės. Taip pat yra susitarta, jog visos tarpusavio susitarimo šalys, tarp jų ir Europos centrinis bankas, turi teisę inicijuoti slaptas pagrindinių kursų persvarstymo procedūras.<sup>79</sup>

Europos centrinis bankas ir kiekvienas VKM II dalyvaujantis ne euro zonos nacionalinis centrinis bankas, bendru susitarimu nustato euro ir dalyvaujančių ne euro

<sup>77</sup> KRUOPAS S., KRUOPIENĖ R. Europos pinigai. Vilnius. Lietuvos bankas, Vilnius, 2005.

<sup>78</sup> 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 73, 2006 3 25, p. 21–27

<sup>79</sup> Europos Vadovų Tarybos rezoliucija dėl valiutų kurso mechanizmo sukūrimo ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape Amsterdame, 1997 m. birželio 16 d., OL C 326, 1997 8 2, p. 5–6.

zonos valiutų dvišalius aukščiausius ir žemiausius kursus atsižvelgdami į rezoliucijoje išskeltus reikalavimus:<sup>80</sup>

- Valiutos kurso svyravimo ribos nustatomos Turi būti 15 procentų arba mažesnės;<sup>81</sup>
- Turi būti priimamos vadovaujantis bendro sprendimo procedūra;<sup>82</sup>
- Oficialiai sutartos siauresnės už standartines svyravimo ribos gali būti nustatomos atitinkamos euro zonai nepriklausančios valstybės narės prašymu. Tokį sprendimą susiaurinti svyravimo ribą priima euro zonos valstybių narių ministrai, Europos centrinis bankas ir atitinkamos ne euro zonos valstybės narės ministras bei centrinio banko valdytojas, laikydamiesi bendros procedūros, kurioje dalyvauja ir Europos Komisija. Kitų valstybių narių ministrai ir centrinių bankų valdytojai dalyvauja procedūroje, tačiau neturi teisės balsuoti.<sup>83</sup>

Kaip matome iš anksčiau šioje dalyje pateiktos informacijos, esant nuokrypiui nuo Europos centrinio banko ir VKM II dalyvaujančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų nustatytų valiutų kursų ribų, būtų taikoma intervencija. Intervencija - bet koks valstybės įsikišimas, reguliuojant ekonominius procesus.<sup>84</sup> Nagrinėjamu atveju, tai Europos centrinio banko bei VKM II dalyvaujančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų įsikišimas į užsienio valiutos rinką, siekiant pasiekti VKM II tikslų, t.y. užtikrinti valiutų kurso stabilumą. Sutartyje reglamentuojama, jog intervencija iš esmės vykdoma eurai ir VKM II dalyvaujančiomis ne euro zonos valiutomis. Apie intervencijas Europos centrinis bankas bei VKM II dalyvaujančių valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai privalo informuoti vieni kitus, nepaisant ar tai daroma su siekiu apsaugoti VKM II vientisumą, ar dėl bet kokios kitos priežasties.<sup>85</sup>

Vienas iš intervencijos būdų - ribinė intervencija. Tai Europos centrinio banko bei valstybių narių nacionalinių centrinių bankų įsikišimas į tarptautinę valiutų rinką, siekiant išlaikyti valiutos kursų susitartose svyravimo ribose. Ribinė intervencija iš esmės yra

---

<sup>80</sup> 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 73, 2006 3 25, p. 21—27

<sup>81</sup> Europos Vadovų Tarybos rezoliucija dėl valiutų kurso mechanizmo sukūrimo ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape Amsterdame, 1997 m. birželio 16 d., OL C 326, 1997 8 2, p. 5–6.

<sup>82</sup> Ibid.

<sup>83</sup> Ibid.

<sup>84</sup> Lietuvių kalbos žodynas, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt>>

<sup>85</sup> 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 73, 2006 3 25, p. 21—27

automatiška ir neribota. Tačiau, jei toks įsikišimas pradėtų maišyti pagrindiniam VKM II tikslui - palaikyti kainų stabilumą, Europos centrinis bankas ir VKM II dalyvaujančių valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai galėtų sustabdyti automatinę intervenciją. Spręsdami ar reikia sustabdyti intervenciją, bankai privalo atsižvelgti į visus svarbius veiksnius, įskaitant patikimą ir stabilų VKM II veikimą. Europos centrinis bankas ir VKM II dalyvaujančių valstybių narių suinteresuoti nacionaliniai centriniai bankai kiekvieną sprendimą priima vadovaudamiesi faktine informacija ir atsižvelgia į bet kurią išvadą, kurią galėjo padaryti kiti kompetentingi organai. Europos centrinis bankas ir VKM II dalyvaujančių valstybių narių suinteresuoti nacionaliniai centriniai bankai kuo anksčiau bei konfidencialiai informuoja kitas suinteresuotas pinigų institucijas ir visų kitų VKM II dalyvaujančių ne euro zonos valstybių narių pinigų institucijas apie kiekvieną ketinimą sustabdyti intervenciją<sup>86</sup>.

Vykdamas ribinę intervenciją yra taikoma mokėjimo po mokėjimo procedūra. Ši procedūra pasižymi šiais specifiniais bruožais:

- Kad galėtų atlikti ribinę intervenciją, intervencijos dalyviai turi turėti sąskaitą atitinkamame nacionaliniame centriniame banke. Sandorio šalys taip pat privalo turėti SWIFT adresus ir jais apsikeisti su atitinkamu nacionaliniu centriniu banku arba su Europos centriniu banku telekso kodais, kurių autentiškumas yra patvirtintas<sup>87</sup>;
- Sandorio šalys, galinčios vykdyti ribinę intervenciją, taip pat gali vykdyti tokią intervenciją tiesiogiai su Europos centriniu banku, jei jos taip pat gali būti sandorio šalimis užsienio valiutų keitimo sandoriams su Europos centriniu banku vykdyti pagal 2000 m. vasario 3 d. Gaires ECB/2000/1 dėl nacionalinių centrinių bankų turimų Europos centrinio banko užsienio atsargų valdymo ir operacijų su užsienio atsargomis teisinių dokumentų<sup>88</sup>;
- VKM II dalyvaujantys ne euro zonos nacionaliniai centriniai bankai veikia kaip euro zonos nacionalinių centrinių bankų ir Europos centrinio banko korespondentai<sup>89</sup>.
- Vykdydamas ribinę intervenciją, atitinkamas nacionalinis centrinis bankas arba Europos centrinis bankas atsiskaito už nurodytą sandorį tik po to, kai iš savo banko korespondento gauna patvirtinimą, kad priklausanti suma buvo įskaityta į jo sąskaitą. Sandorio šalys privalo atsiskaityti laiku, kad

---

<sup>86</sup> Ibid.

<sup>87</sup> Ibid.

<sup>88</sup> Ibid.

<sup>89</sup> Ibid.

nacionalinis centrinis bankas ir Europos centrinis bankas galėtų įvykdyti savo atitinkamus mokėjimo įsipareigojimus<sup>90</sup>; Taigi sandorio šalys privalo atsiskaityti prieš nustatytą galutinį terminą.

- Sandorio šalys sumoka intervencines sumas ne vėliau kaip iki 13.00 val. (Vidurio Europos laiku) Europos centrinio banko lėšų įskaitymo dieną<sup>91</sup>.

Negana to, esant reikalui užtikrinti VKM II stabilumą Sutartyje įtvirtinta galimybė susitarti ir dėl koordinuotos tarp ribinės intervencijos<sup>92</sup>. Tai taip pat Europos centrinio banko bei valstybių narių nacionalinių centrinių bankų įsikišimas į tarptautinę valiutų rinką, siekiant išlaikyti valiutos kursų susitartose svyravimo ribose, tačiau kitaip nei automatinė tarp ribinė intervencija, ji nėra automatinė, o yra atliekama rankinių būdu, susitarus valstybės narėms.

Kalbant apie intervenciją yra svarbu paminėti, jog tais atvejais, kai Europos centrinių bankų sistemos bankas ne euro zonos nacionalinio centrinio banko valiutą ketina naudoti sumomis, viršijančiomis tarpusavyje sutartus limitus, atlikdamas bet kurią neprivalomą intervenciją, įskaitant vienašalę tarp ribinę intervenciją, privalo tam gauti išankstinį centrinio banko, išleidžiančio tą valiutą, leidimą. Atlikus bet kurią neprivalomą intervenciją, ne euro zonos nacionalinis centrinis bankas privalo pranešti Europos centriniam bankui<sup>93</sup>.

Siekiant užkirsti kelią potencialioms problemoms, kurias gali sukelti kitos operacijos, kuriose naudojama bent viena ne euro zonos valiuta arba euras ir kuomet tokios operacijos viršija limitus nustatytus Sutartimi, privaloma informuoti, jog centriniai bankai pasiektų susitarimą kaip galima užkirsti kelią potencialioms problemoms, pavyzdžiui, įvykdyti sandorį ar jo dalį tiesiogiai tarp dviejų centrinių bankų<sup>94</sup>.

Sutartyje numatoma, jog iš esmės vykdant intervenciją eurais ir VKM II dalyvaujančioms ne euro zonos valiutoms nacionaliniams centriniams bankams reikės finansuoti vieniems kitus. Tiesa, svarbu paminėti, jog VKM II dalyvaujantis ne euro zonos nacionalinis centrinis bankas prieš naudodamasis finansavimo galimybe pirmiausiai išnaudoti savo turimos užsienio valiutos rezervus. Yra numatyta, jog kuomet užsienio valiutos rezervai yra išnaudojami, Europos centrinis bankas ir VKM II dalyvaujantys ne euro zonos nacionaliniai centriniai bankai vienas kitam turi suteikti labai trumpo laikotarpio finansavimo galimybės, t.y. suteikti reikalingos valiutos paskolą. Pradinis labai trumpo laikotarpio finansavimo operacijos terminas yra trys mėnesiai.

---

<sup>90</sup> Ibid.

<sup>91</sup> Ibid.

<sup>92</sup> Ibid.

<sup>93</sup> Ibid.

<sup>94</sup> Ibid.

Tokios finansavimo operacijos yra vykdomos kaip VKM II dalyvaujančių valiutų neatidėliotinas pirkimas ir pardavimas, dėl kurio kyla reikalavimo teisės ir įsipareigojimai kreditoriaus valiuta tarp Europos centrinio banko ir VKM II dalyvaujančio ne euro zonos nacionalinio centrinio banko. Toks finansavimas esant ribinei intervencijai iš esmės yra vykdomas automatiškai ir neribotai sumai<sup>95</sup>.

Vykdamas tarp ribinę intervenciją labai trumpo laikotarpio finansavimo galimybė taip pat egzistuoja, bet tokiu atveju turi būti tenkinamos šios sąlygos:

- Turi būti gautas intervencinę valiutą leidžiančio centrinio banko sutikimas<sup>96</sup>;
- Besiskolinančio centrinio banko bendra tokio finansavimo suma negali viršyti Sutartyje nustatyto limitu<sup>97</sup>;
- Besiskolinantis centrinis bankas tinkamai išnaudoja savo turimas užsienio valiutos atsargas prieš pasinaudodamas finansavimo galimybe<sup>98</sup>.

Sutartyje buvo susitarta, jog negražinti labai trumpo laikotarpio finansavimo balansai atlyginami pagal kreditoriaus valiutos būdingą trijų mėnesių pinigų rinkos palūkanų normą, vyrausią šalies pinigų rinkoje pradinės finansavimo operacijos atsiskaitymų dieną arba atvejais kuomet besiskolinančio centrinio banko prašymu pradinis finansavimo operacijos terminas yra pratęstas - pagal kreditoriaus valiutos trijų mėnesių pinigų rinkos palūkanų normą, vyraujančią šalies pinigų rinkoje dvi darbo dienas prieš tą dieną, kada pradinė finansavimo operacija atnaujinama. Sukauptos palūkanos išmokamos kreditoriaus valiuta tą dieną, kai sueina pradinio finansavimo galimybės terminas arba jei reikalinga, išankstinio skolos balanso likvidavimo dieną, esant atvejui, kuomet besiskolinantis centrinis bankas prašo pradinį finansavimo operacijos terminą yra pratęsti ir toks prašymas patenkinamas - palūkanos kaupiamos kiekvieno trijų mėnesių laikotarpio pabaigoje ir išmokamos galutinio skolos balanso grąžinimo dieną<sup>99</sup>.

Kaip minėta anksčiau pradinis finansavimo operacijos terminas gali būti pratęstas trims mėnesiams, tačiau pastebėtina, jog jis gali būti automatiškai pratęsimas tik vieną kartą ir ne ilgesniam nei trijų mėnesių laikotarpiui, o visa įsiskolinimo suma negali viršyti ribų nustatytų Sutartimi. Tiesa, skola gali būti atnaujinama ne tik automatiškai, bet ir kreditoriui bei skolininkui susitarus tarpusavyje. Tokiu atveju skola viršijanti Sutartyje nustatytą limitą gali būti atnaujinama vieną kartą trims mėnesiams, o tos skolos, kurios automatiškai buvo atnaujintos vieną kartą – gali būti atnaujintos antrą kartą dar trims mėnesiams, bet tik tuo atveju jei kreditorius sutinka. Taip pat svarbu paminėti, jog bet

---

<sup>95</sup> Ibid.

<sup>96</sup> Ibid.

<sup>97</sup> Ibid.

<sup>98</sup> Ibid.

<sup>99</sup> Ibid.



kuri skola gali būti gražinta anksčiau termino, o esant priešpriešiniams reikalavimams – galima taikyti įskaitymą abiejų šalių tarpusavio susitarimu. Paprastai skola turi būti gražinama kreditoriaus valiuta, tačiau tarpusavio susitarimu galima susitarti ir dėl kitokių sąlygų<sup>100</sup>.

VKM II veikimą stebi bei kontroliuoja Europos centrinio banko bendroji taryba. Ji prižiūri dvišalių kiekvienos valiutos dalyvaujančios VKM II kursų santykių tvarumą, atsižvelgdama į patirtį reguliariai peržiūri kaip veikia Sutartis, o taip pat tarnauja kaip forumas koordinuojant pinigų ir valiutos kurso politiką bei tvarkant intervencijos ir finansavimo mechanizmą.<sup>101</sup>

Aptariant bendradarbiavimą valiutų kursų srityje bei dalyvavimą VKM II svarbu paminėti, jog Sutartis numato, jog leidžiama susitarti dėl glaudesnio valiutos kurso susiejimo suinteresuotos dalyvaujančios ne euro zonos valstybės narės iniciatyva. O taip pat VKM II dalyvaujančios ne euro zonos valstybės narės prašymu gali būti oficialiai nustatytos siauresnės nei standartinės svyravimų ribos, kurios iš esmės būtų palaikomos automatiška intervencija bei finansavimu.<sup>102</sup>

Apibendrinant šią darbo dalį galime teigti, jog Sutartis bei Rezoliucija nustato pagrindines VKM II veikimo taisykles bei jo veikimo mechanizmą. Galime išskirti šiuos pagrindinius VKM II veikimo mechanizmo etapus:

- Susitarimas dėl valiutos kursų bei jos svyravimo ribų;
- Esant nuokrypiui nuo susitartų valiutų kursų leistinų svyravimo ribų – vykdoma automatinė ribinė arba koordinuota tarp ribinė intervencija. Pagrindinis šių intervencijų skirtumas yra, jog viena vykdoma automatiškai, o dėl kitos valstybės narės turi susitarti atskirai;
- Kuomet skolininkas centrinis bankas tinkamai panaudoja savo turimas užsienio atsargas – suteikiama labai trumpalaikę trijų mėnesių trukmės finansavimo galimybė.
- VKM II veikimą stebi bei kontroliuoja Europos centrinio banko bendroji taryba.

---

<sup>100</sup> Ibid.

<sup>101</sup> Ibid.

<sup>102</sup> Ibid.

### 3.3. Procedūra norint tapti Valiutos keitimo mechanizmo II dalyviu

Kaip minėta ankstesniuose darbo skyriuose VKM II, be visa ko, yra vienas iš konvergencijos kriterijų šalims siekiančioms tapti euro zonos narėmis. Todėl šiame skyriuje tapimą VKM II dalyviu analizuosime dvejais aspektais:

- Bendra procedūra valstybėms siekiančioms tapti euro zonos narėmis bei VKM II vaidmuo procese;
- Oficiali procedūra siekiant valstybėms siekiančioms prisijungti prie VKM II.

Siekiant nuoseklumo pirmiausia svarbu apžvelgti kokias yra egzistuojanti bei taikoma procedūra ne Europos Sąjungos valstybėms siekiant prisijungti prie euro zonos, t.y. įvardinti valstybių kelią nuo trečiosios šalies Europos Sąjungos atžvilgiu iki euro zonos narės. Ši apžvalga atskleis ir VKM II vaidmenį šiame procese.

Kadangi prisijungimas prie euro zonos yra vienas iš reikalavimų stojant į Europos sąjungą visos Europos sąjungos valstybės narės turi įsivesti eurą, kai tik jos atitinka Maastrichto kriterijus. Dalyvavimas euro zonoje yra privalomas, tiesa tiek Jungtinei Karalystei, tiek Danijai buvo nustatytos išimtys leidžiančios joms neprisijungti prie euro zonos ir, nors teoriškai, bet kuri valstybė narė galėtų išsiderėti tokias pat išimtis, tačiau praktiškai jos neturėtų taikomos naujoms valstybėms narėms.<sup>103</sup> Svarbu paminėti, jog naujųjų ES valstybių narių kaip „valstybių narių, kurioms taikoma išimtis“ statusas suteikia jiems tam tikrą veiksmų laisvę nustatant datą kuomet jos gali prisijungti prie euro zonos.<sup>104</sup>

Taigi pirmiausia svarbu apžvelgti kriterijus, kurie taikomi valstybėms siekiančioms prisijungti prie Europos sąjungos. 1993 m. birželio mėn. vykusiame Kopenhagos aukščiausiojo lygio susitikime Europos Vadovų Taryba nustatė, jog šalims bus suteikta narystė Europos Sąjungoje, kai kiekvienas pareiškėjas atitiks atitinkamus ekonominius ir politinius kriterijus. Šios ES stojimo prielaidos yra vadinamos Kopenhagos kriterijais, kurie taip pat yra susiję su pinigų politikos konvergencijos poreikiu ir susidaro iš:<sup>105</sup>

1. Stabilių institucijų, užtikrinančių demokratiją, teisinę valstybę, pagarbą žmogaus teisėms ir mažumų apsaugai, pasiekimas;<sup>106</sup>

<sup>103</sup> ALLAM M., The Adoption of the Euro in the New EU Member States: Repercussions of the Financial Crisis , EIPASCOPE 2009/1 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://core.ac.uk/download/pdf/5084703.pdf> >

<sup>104</sup> Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis, Valstybės žinios, 2004-01-03, Nr. 2-2

<sup>105</sup> ALLAM M., The Adoption of the Euro in the New EU Member States: Repercussions of the Financial Crisis , EIPASCOPE 2009/1 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://core.ac.uk/download/pdf/5084703.pdf> >

<sup>106</sup> Pirmininkaujanti valstybės narės išvados, Europos komisija, 1993, SN 180/1/93

2. Veikiančios rinkos ekonomikos egzistavimas;<sup>107</sup>
3. Gebėjimas susidoroti su spaudimu ir rinkos sąlygomis, su kuriomis susiduriama Europos Sąjungoje;<sup>108</sup>
4. Visiškas *acquis communautaire* pripažinimas, t.y. gebėjimas prisiimti narystės ES įsipareigojimus, įskaitant politinės ekonominės ir pinigų sąjungos tikslų laikymąsi.<sup>109</sup>

Kadangi Kopenhagos kriterijai apėmė ir šalių kandidačių gebėjimą laikytis Ekonominės ir pinigų sąjungos tikslų, 2001 m. Europos Komisijos Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas pradėjo taikyti fiskalinės priežiūros mechanizmą šalims besirengiančioms narystei Europos Sąjungoje. Šis mechanizmas susidėjo iš fiskalinės ir pinigų politikos stebėjimo, užtikrinant, kad valstybės atitinka Europos Sąjungos ir Ekonominės ir pinigų sąjungos prisijungimo reikalavimus.

Šalia Kopenhagos kriterijų, stengiantis palengvinti stojančiųjų šalių integraciją į bendrąją Europos rinką, plėtoti finansų sektorių bei užtikrinti pinigų ir fiskalinę drausmę, šalys kandidatės pasirengimo narystei etapu turėjo įvykdyti reikalavimus tiesiogiai susijusios su Ekonominės ir pinigų sąjunga:

- Nepriklausomo centrinio banko įsteigimas<sup>110</sup>.
- Tiesioginio centrinio banko finansavimo iš viešojo sektoriaus uždraudimas ir privilegijuotos priegos viešojo sektoriaus finansų įstaigoms uždraudimas;<sup>111</sup>
- Kapitalo judėjimo liberalizavimas.<sup>112</sup>

Po įstojimo į Europos Sąjungą visos naujosios valstybės narės patenka tiesiai į trečiąjį Ekonominės ir pinigų sąjungos etapą. Tačiau valstybės narės, kurioms taikoma leidžianti nukrypti nuostata, išlieka už euro zonos ribų, tol kol jos atitinka konvergencijos kriterijus. Nuo jų įstojimo dienos naujosios valstybės narės turi įgyvendinti šias politikos kryptis:

- Valiutų kurso politikos traktavimas kaip bendras klausimas atsizvelgiant į dalyvavimą Europos Sąjungoje bei prisijungimą prie VKM II;<sup>113</sup>
- Perviršinio valdžios sektoriaus deficito vengimas ir atitinkamų stabilumo nuostatų laikymasis ir augimo paktas;<sup>114</sup>
- Dalyvavimas Europos centrinių bankų sistemoje nuo įstojimo dienos;<sup>115</sup>

---

<sup>107</sup> Ibid.

<sup>108</sup> Ibid.

<sup>109</sup> Ibid.

<sup>110</sup> Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis, Valstybės žinios, 2004-01-03, Nr. 2-2

<sup>111</sup> Ibid.

<sup>112</sup> Ibid.

<sup>113</sup> Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis, Valstybės žinios, 2004-01-03, Nr. 2-2

<sup>114</sup> Ibid.

- Pažanga siekiant aukšto lygio tvarios konvergencijos ir Mastrichto konvergencijos kriterijų atitikimas;<sup>116</sup>
- Ekonominė politika turi būti traktuojama kaip bendro intereso klausimas ir valstybių narių ekonominė politika privalo būti koordinuojama dalyvaujant Europos Sąjungos procedūrose.<sup>117</sup>

Valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, statusas suteikia naujoms valstybėms narėms tam tikrą veiksmų laisvę nustatant datą kuomet turėtų būti prisijungiama prie euro zonos, nes nėra nustatyto išankstinio tvarkaraščio. Esminė dalis nustatant tikslią datą prisijungimui prie euro zonos yra reikalavimas dalyvauti VKM II mažiausiai dvejus metus ir užtikrinti iki 15 proc. valiutos kurso svyravimo ribas euro atžvilgiu. Vadovaudamiesi Europos Komisijos ir Europos centrinio banko ataskaitomis bei pasikonsultavus su Europos Parlamentu, Taryba kvalifikuota balsų dauguma nusprendžia, ar kriterijai yra pakankamai įvykdyti, ir atitinkamai paskelbia euro įvedimo datą. Tada Taryba, remdamasi vienbalsiai dabartinės euro zonos narės ir atitinkamos šalies priimtu sprendimu, nustato neatšaukiamą perskaičiavimo kursą tarp atitinkamos nacionalinės valiutos ir euro.

Kaip minėta anksčiau dalyvavimas VKM II yra dalis konvergencijos kriterijų, kuriuos šalys privalo atitikti siekiant prisijungti prie trečiojo Ekonominės ir pinigų sąjungos etapo.<sup>118</sup> Šie kriterijai buvo apibrėžti Mastrichto sutartyje siekiant, jog visose valstybėse narėse būtų užtikrintos panašios ekonominės sąlygos. Jie apibrėžti Mastrichto sutarties 109 straipsnyje ir atitinkame protokole dėl konvergencijos kriterijų, kuriuos turi vykdyti valstybės siekiančios įstoti į Ekonominės ir pinigų sąjungos trečią etapą, bei yra vadinami Mastrichto arba tiesiog konvergencijos kriterijais. Jie yra tokie:

- Kainų stabilumas – infliacijos tempai per paskutinius 12 mėnesių negali būti didesni kaip 1,5 procentinio punkto už trijų mažiausios infliacijos tempus turinčių valstybių narių infliacijos lygį;<sup>119</sup>
- Valdžios sektoriaus finansinės būklės stiprinimas - biudžeto deficitas neturi viršyti 3 procentų bendrojo vidaus produkto, o valstybės skola negali būti didesnė kaip 60 procentų bendrojo vidaus produkto. Tiesą, šis kriterijus turi tam tikras numatyta išimtis – svarbu ne tik biudžeto deficito ir valstybės skolos santykis, bet

---

<sup>115</sup> Ibid.

<sup>116</sup> Ibid.

<sup>117</sup> Ibid.

<sup>118</sup> Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis, Valstybės žinios, 2004-01-03, Nr. 2-2

<sup>119</sup> KRUOPAS S., KRUOPIENĖ R. Europos pinigai. Vilnius. Lietuvos bankas, Vilnius, 2005.

ir jo kitimo tendencijos bei veiksniai dėl kurių egzistuoja neatitikimas tarp realios situacijos ir šio kriterijaus;<sup>120</sup>

- Nacionalinė skola: valstybės skola neturi viršyti 60 proc. BVP;<sup>121</sup>
- Žema ilgalaikių palūkanų norma: paskutinių 12 mėnesių vidutinė ilgalaikių palūkanų norma negali būti daugiau kaip 2 procentais didesnė už trijų žemiausią infliacijos lygį turinčių vidutinę ilgalaikių palūkanų normą;<sup>122</sup>
- Valiutos kurso stabilumas – Valstybė bent dvejus metus turi dalyvauti VKM II bei neperžengti jo nustatytų svyravimo ribų.<sup>123</sup>

Apžvelgus bendruosius reikalavimus norint valstybėms prisijungti prie euro zonos galime detaliai aptarti procedūrą skirtą valstybių prisijungimui prie VKM II.

Naujosios ES valstybėms narėms pirmasis žingsnis (kuris nėra tiesioginė dalyvavimo VKM II procedūroje dalis) yra prisijungimas prie Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutarties. Ši sutartis gali būti pasirašyta tiek stojimo į Europos Sąjungą metu, tiek ir vėliau, kadangi dalyvavimas VKM II nėra būtina sąlyga Europos Sąjungos narėms<sup>124</sup>. Pati prisijungimo procedūra susideda iš šių veiksmų:

1. Valiutų keitimo kurso procedūra:

- Inicijuojamas konfidencialus bendras ministro ir centrinio banko valdytojo prašymas iš šalies, prašančios būti įtrauktos į VKM II, jis adresuojamas Europos Sąjungos pirmininkaujančios šalies ministrui dalyvaujančiam Ekonomikos ir finansų reikalų komitete;<sup>125</sup>
- tuo pačiu metu Ekonomikos ir finansų komiteto narys iš inicijuojančios šalies informuoja Ekonomikos ir finansų komiteto prezidentą ir sekretorių;<sup>126</sup>
- kai įmanoma pasiekti sutarimą dėl centrinio kurso ir svyravimo ribos, leidžiama patvirtinti susitarimą su buveinės šalių valdžios institucijomis.<sup>127</sup>

2. VKM II komitetas:

- Šis komitetas sukviečiamas Ekonomikos ir finansų komiteto prezidento ir yra konfidencialus, jame dalyvauja:<sup>128</sup>

---

<sup>120</sup> Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis, Valstybės žinios, 2004-01-03, Nr. 2-2.

<sup>121</sup> Ibid.

<sup>122</sup> Ibid.

<sup>123</sup> Ibid.

<sup>124</sup> ČEKIJOS CENTRINIS BANKAS, *ERM II and the exchange-rate convergence criterion*, 2003,

[interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:

<[https://www.cnb.cz/en/monetary\\_policy/inflation\\_reports/2003/2003\\_july/boxes\\_annexes/zpinflace\\_03\\_july\\_p1.html](https://www.cnb.cz/en/monetary_policy/inflation_reports/2003/2003_july/boxes_annexes/zpinflace_03_july_p1.html)>

<sup>125</sup> Ibid.

<sup>126</sup> Ibid.

<sup>127</sup> Ibid.

- Ekonomikos ir finansų komiteto nariai iš nacionalinių administracijų;
  - Ekonomikos ir finansų komiteto narių iš euro zonai nepriklausančių centrinių bankų;
  - Du Europos centrinio banko atstovai;
  - Du Europos Komisijos atstovai;
  - Pakaitinių Ekonomikos ir finansų komiteto narių pirmininkas,
  - Ekonomikos ir finansų komiteto prezidentas ir sekretorius;
  - Du nariai iš Ekonomikos ir finansų komiteto sekretoriato;
- Susitikimas yra išankstinis patikrinimas šalims, kurios prašo įvesti eurą (posėdžio rezultatai yra valiutų keitimo procedūros pagrindas). Šis komitetas svarsto ir nustato, ar šalies makroekonominė sistema atitinka VKM II reikalaujamą lygį, ypač atsižvelgiant į Bendrąsias ekonominės politikos gaires ir Stabilumo ir augimo paktą;<sup>129</sup>
  - Komitetas taip pat aptaria atitinkamą centrinę kursų ir svyravimo juostą;<sup>130</sup>
  - Europos centrinio banko sprendimus priimančiosios organai turi posėdžius prieš Komiteto posėdį dėl centrinės kursų ir svyravimo ribas.<sup>131</sup>
3. Susitikimas dėl VKM II valiutų kursų:
- Šį konfidencialų susitikimą organizuoja ES pirmininkaujanti šalis ministro dalyvaujanti Ekonomikos ir finansų reikalų komitete. Jame dalyvauja: euro zonos valstybių narių ministrai, ne euro zonos Europos Sąjungos valstybių narių ministrai ir centrinių bankų valdytojai, Europos centrinio banko prezidentas, Europos Komisijos atstovai ir Ekonomikos ir finansų komiteto prezidentas ir sekretorius;<sup>132</sup>
  - Šio susitikimo metu nustatomas galutinis centrinis valiutos kursas ir jo svyravimo ribos;<sup>133</sup>
4. Galutinis oficialus pranešimas, kuris skelbiamas Europos Sąjungos vardu, susideda iš šių elementų<sup>134</sup>:
- šalis, kuri inicijuoja procedūrą, ir šalys, priimančiosios sprendimą;
  - sprendimas;
  - valiutos centrinis kursas;

---

<sup>128</sup> Ibid.

<sup>129</sup> Ibid.

<sup>130</sup> Ibid.

<sup>131</sup> Ibid.

<sup>132</sup> Ibid.

<sup>133</sup> Ibid.

<sup>134</sup> Ibid.

- valiutos svyravimo ribos;
- pranešimas apie valstybės narės ekonominę politiką;
- pareiškimas apie Europos centrinio banko ir nacionalinio centrinio banko intervencinių punktų aptarimą.

Viso proceso tvarkaraštis nėra nustatytas bei priklauso nuo to kaip greitai valstybių narių valdžios institucijos ir Europos Sąjungos organai sugeba pasiekti susitarimą. Visas procesas gali būti labai greitas ir trukti vos kelias dienas (kaip Austrijos atveju) arba gali trukti kelis mėnesius (Danija)<sup>135</sup>.

Svarbu paminėti, jog ko gero svarbiausia prisijungimo prie VKM II stadija yra antroji, kurios metu VKM II komitetas aptaria šalies kandidatės makroekonominę sistemą ir jos suderinamumą su VKM II, diskutuoja daugiausiai grindžiama informacija apie dabartinę šalies poziciją dėl konvergencijos kriterijų

Apibendrinami šį skyrių galime daryti tolimesnės išvadas:

- Prisijungimas prie euro zonos susideda iš trijų pagrindinių etapų<sup>136</sup>:
  - Pirmasis etapas - Pasirengimo narystei Europos Sąjungoje etapas reiškia laikotarpį iki atvykimo į Europos Sąjungą. Šiame etape būsima valstybė narė turi pritaikyti savo teisinę sistemą prie Bendrijos teisės aktų. Centrinio banko statutas turėtų būti pakoreguotas siekiant panaikinti teises galimybes skolinti centriniam bankui vyriausybei ir visiškai liberalizuoti kapitalo srautus. Yra tikimasi, kad šiame etape šalys pradės derinti ekonomikos politiką su Maastrichto kriterijais ir sutelkti dėmesį į Kopenhagos kriterijus. Pirmasis etapas pasibaigia valstybės įstojimu į Europos Sąjungą;
  - Antrasis etapas - laikotarpis nuo prisijungimo prie Europos Sąjungos ir euro įvedimo. Iš esmės antrąjį etapą reiktų skirstyti į dvi dalis: (i) Prisijungimas prie VKM II. (ii) Laikotarpis nuo prisijungimo prie VKM II iki narystės euro zonoje. Tai laikas, kai šalių kandidačių politikos formuotojai imasi visų galimų veiksmų, kad įvykdytų Maastrichto kriterijus ir užtikrintų šalies ekonominę konvergenciją.
  - Trečiasis, ir paskutinis, etapas. Tai visų anksčiau buvusių etapų teigiamas įvertinimas ir patikinimas, jog Europos sąjungos valstybė narė

<sup>135</sup> Ibid.

<sup>136</sup> T. ČORIĆ, M. DESKAR-ŠKRBIĆ, *Croatian path towards the ERM 2: why, when and what can we learn from our peers?* Ekonomski pregled, 68 (6) 611-637, 2017.

atitinka konvergencijos kriterijus – Valstybė yra priimama į euro zoną ir joje įvedamas Eurasis kaip oficiali ir vienintelė šalies valiuta.

- VKM II yra kritinis mechanizmas valstybėms siekiančioms prisijungti prie Euro zonos – nedalyvaujant VKM II prisijungti prie Euro zonos būtų neįmanoma, kadangi valstybė neatitiktų vieno iš konvergencijos kriterijaus;
- VKM II užtikrina Europos Sąjungos ekonominį ir finansinį stabilumą.



## 4. Valiutos keitimo mechanizmo II praktiniai aspektai bei ateities perspektyvos

### 4.1. Lietuvos atvejo studija

Lietuvoje, dar iki nepriklausomybės atkūrimo buvo pradėta ruošti nepriklausomos valiutos įvedimui. 1989m. gegužės 18 d. LTSR Aukščiausioji taryba priėmė įstatymą „Dėl Lietuvos TSR ekonominio savarankiškumo pagrindų“, šiame įstatyme buvo numatyta savos pinigų bei kredito sistemos kūrimas<sup>137</sup>. Vėliau buvo paskelbtas ir tokių pinigų kupiūrų ir centų ruošimo konkursas, kuris, po nugalėtojo paskelbimo žlugo.

Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę 1990 m. vasario 13 d. buvo pradėta ruošti vėl įvesti savus pinigus – buvo atkurtas Lietuvos bankas<sup>138</sup>, o vėliau Lietuvos Respublikos Vyriausybės komisijos posėdyje buvo nuspręsta, jog litai bus spausdinami vienoje Jungtinių Amerikos Valstijų įmonėje. Pirmieji litai į Lietuvą buvo atgabenti 1991 m. spalio mėnesį, tačiau esant sudėtingai ekonominei situacijai, siekiant apsaugoti rinką nuo dar didesnės infliacijos, Lietuvos bankas 1991 m. vasarą išleido į apyvartą bendruosius talonus prekėms įsigyti<sup>139</sup>, kurie buvo naudojami kartu su rubliais siekiant įsigyti prekes, kurių rinkoje tuo metu trūko. 1992 m. spalio 1 d. Lietuvos Respublikoje rubliai buvo pakeisti nauja teisėta atsiskaitymo priemone – laikiniais pinigais, vadinamais talonais<sup>140</sup>. Po kiek mažiau nei metų 1993 m. birželio 25 d. į apyvartą buvo išleisti litai<sup>141</sup>, o nuo 1993 m. liepos 20 d. talonų galiojimas buvo panaikintas, taigi vienintelė teisėta atsiskaitymo ir mokėjimo priemonė liko litas.

Valstybei atkūrus nepriklausomybę teko priimti keletą svarbių sprendimų. Pirmasis iš jų – ar turėti nacionalinę valiutą. Kitas iššūkis, kuriuos naują valiutą įsivedusi šalis patiria – pasirinkti didelės iš valiutos kurso režimų įvairovės patį tinkamiausią režimą. Iš esmės galima pasirinkti iš keleto valiutos valdymo mechanizmų:

- Galima leisti jos kainai, tai yra valiutos kursui, laisvai svyruoti kitų šalių valiutų atžvilgiu;
- Apriboti jos svyravimą taikant įvairias ekonomines priemones, pavyzdžiui mūsų aptariamą VKM II;

<sup>137</sup> ŠADŽIUS L., Lietuvos šiuolaikinės bankininkystės raidos pradžia (1988-1990 m.). Vilnius, Lietuvos bankas, 2002.

<sup>138</sup> Lietuvos banko įstatymas, XI-3679, Vyriausybės žinios, 1990-03-10, Nr. 7-172

<sup>139</sup> VINKUS M., Tikroji litų spausdinimo istorija. Lietuvos ir litų gamintojų keturiolika prieštaringo bendravimo metų, Vilnius, Lietuvos bankas 2006.

<sup>140</sup> Dėl bendrųjų talonų (rublių pakaitalų) kaip mokėjimo priemonės priėmimo iš gyventojų, Valstybės žinios, 1992-08-31, Nr. 24-725.

<sup>141</sup> Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinių pinigų įvedimo ir laikinų pinigų-talonų išėmimo iš apyvartos, Valstybės žinios, 1993-06-25, Nr. 25-587

- Susieti nacionalinę valiutą su kitos šalies valiuta.

Kalbant apie šiuos būdus svarbu nepamiršti Tarptautinio valiutos fondo viceprezidento Stanley Fischer žodžių, jog iš šių trijų būdų šalys iš esmės turėtų pasirinkti vieną iš dviejų galimybių – leisti nacionalinei valiutai laisvai svyruoti arba ją tvirtai susieti su kita stabilia, valiuta (arba dalyvauti vienoje iš pinigų sąjungų). Pažymėtina, jog šie ekonomisto žodžiai buvo pasakyti XX a. paskutiniame dešimtmetyje, kuris pasižymėjo spekuliantų valiutomis atakų.<sup>142</sup>

Lietuvoje laisvai kintamo valiutos kurso sistema buvo taikoma tik trumpą laikotarpį tarp 1992 m. spalio mėnesio ir 1993 birželio mėnesio – vos daugiau nei pusę metų, tačiau pereinant iš planinės ekonomikos į rinkos ekonomiką reikėjo ieškoti tinkamos pusiausvyros valiutos kursui stabilizuoti. Tuo laikotarpiu kilo poreikis stabilizuoti eksporto ir importo kainas, suvaldyti infliaciją, sustiprinti finansinę drausmę ir atsispirti įtakos grupių poveikiui pinigų politikai.<sup>143</sup> Dėl to 1994 m. kovo mėn. buvo nuspręsta nustatyti fiksuotą Lito ir JAV dolerio kursą, taipogi Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lito patikimumo įstatymą, galiojusį iki pat euro įvedimo dienos. Pačiame įstatyme numatyta net keletas Lietuvos banko veiklos apribojimų, tačiau svarbiausias iš jų - nurodymas, jog visi į apyvartą išleidžiami litų banknotai ir monetos turi būti padengiami užsienio valiutos arba aukso atsargomis<sup>144</sup>. Taip pat esminė nuostata nustatyta 3 minėto įstatymo straipsnyje, kuriame teigiama, jog „Oficialus lito kursas nustatomas parinktos bazinė valiutos atžvilgiu.“<sup>145</sup> Lietuvos Respublikos Vyriausybė vykdydama Lito patikimumo įstatymą priėmė nutartį dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso nustatymo, kuriame, suderinusi su Lietuvos banku, nutarė, jog bazinė valiuta bus laikomas doleris, o oficialus lito kursas yra 4 litai už 1 JAV dolerį.<sup>146</sup>

Tiek politiškai, tiek ekonomiškai integruojantis į Europos sąjungą Lietuvos Respublikai teko savo pinigų politiką derinti su nauja geopolitine europine kryptimi<sup>147</sup>. Jau nuo 1997 m. buvo planuota, jog bazinę valiutą iš JAV dolerio turės būti pakeista į eurą, tiesa buvo suvokiama, jog šiam dideliame pokyčiui reikia laiko bei buvo rekomenduotina jo neskubinti, kadangi JAV doleriai vis dar dominavo Lietuvos užsienio

---

<sup>142</sup> KUODIS R., Euro įvedimas Lietuvoje: Už ir prieš, Pinigų studijos 2005/4, Lietuvos bankas, 2005. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:

<[https://www.lb.lt/uploads/documents/docs/publications/kuodis\\_4.pdf](https://www.lb.lt/uploads/documents/docs/publications/kuodis_4.pdf) >

<sup>143</sup> Euro įvedimo Lietuvoje 2015 m. Kiekybinio poveikio šalies ekonomikai vertinimas, Lietuvos bankas, 2013. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:

<[https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/eur\\_poveikis\\_lt\\_kiekybinis\\_vertinimas\\_20131028.pdf](https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/eur_poveikis_lt_kiekybinis_vertinimas_20131028.pdf) >

<sup>144</sup> Lietuvos Respublikos lito patikimumo įstatymas, Valstybės žinios, 1994-03-30, Nr. 24-378, I-407

<sup>145</sup> Ibid.

<sup>146</sup> Dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso nustatymo, Valstybės žinios, 1994-04-01, Nr. 25-416

<sup>147</sup> Euro įvedimo Lietuvoje 2015 m. Kiekybinio poveikio šalies ekonomikai vertinimas, Lietuvos bankas, 2013m. [https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/eur\\_poveikis\\_lt\\_kiekybinis\\_vertinimas\\_20131028.pdf](https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/eur_poveikis_lt_kiekybinis_vertinimas_20131028.pdf)

atsiskaitymuose, o užsienio prekybos apimtis su Europos Sąjunga plėtėsi labai lėtai. Lietuvos bankas 1999 m. spalio 13 d. įvardino pagrindinius lito susiejimo su euru principus:

1. Litą persieti be nuvertinimo (devalvacijos) ar pabranginimo (revalvacijos);
2. Litą susieti su euru iš karto, be tarpinio laikino susiejimo su euro ir JAV dolerio krepšeliu;
3. Apie lito persiejimą informuoti visuomenę iš anksto.

2001 m. birželio 28 d. buvo priimtas nutarimas, kuriuo nustatyta, jog lito bazinė valiuta bus euras, o oficialus jo kursas bus nustatytas pagal 2002 m. vasario 1 d. JAV dolerio ir euro kursą tarptautinėje valiutų rinkoje.<sup>148</sup> Tos pačios dienos kitame nutarime Lietuvos bankas apibrėžė kaip bus skaičiuojamas oficialus lito kursas. Pagal nustatytą tvarką, 2002 m. vasario 1 d. Europos centrinio banko nustatytas euro kursas, išreikštas JAV doleriais, bus padaugintas iš 4.<sup>149</sup>

Lietuvos banko nustatytas oficialus lito ir euro kursas bus išreikštas 4 ženklų po kablelio tikslumu, kadangi tokiu tikslumu ECB nustato euro kursą JAV dolerio atžvilgiu.<sup>150</sup>

Dėl šios priežasties buvo Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą dėl pritarimo Lietuvos banko pasiūlymui dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų pripažinimo netekusiais galios, kuriame buvo nustatyta, jog nuo 2002 m. vasario 2 d. litas yra atsiejamas nuo JAV dolerio ir bus susietas su euru oficialiu kursu 3,4528 už 1 eurą.<sup>151</sup>

Apžvelgiant valiutos valdybos pokyčius Lietuvoje, svarbu nepamiršti, jog Europos sąjungoje fiziniai euro banknotai ir monetos pradėjo cirkuliuoti tik 2002 m. sausio 1 d., o po mėnesio ir vienos dienos - 2002 m. Vasario 2 d., nacionalinė valiuta litas jau buvo pririšta prie šios bendros Europos Sąjungos valiutos. Tai įrodo stiprų Lietuvos siekį prisijungti prie Europos Sąjungos, o taip pat ir prie Ekonominės ir pinigų sąjungos.

Lietuva, kaip ir kiekviena naujoji Europos Sąjungos valstybė, stodama į Europos Sąjungą įsipareigojo įvesti bendrą Europos Sąjungos valiutą – eurą. Lietuvos Respublikos teisinis dalyvavimo Europos Sąjungoje pagrindas yra Belgijos Karalystės, Danijos Karalystės, Vokietijos Federacinės Respublikos, Graikijos Respublikos, Ispanijos Karalystės, Prancūzijos Respublikos, Airijos, Italijos Respublikos, Liuksemburgo

---

<sup>148</sup> Dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso nustatymo, Valstybės žinios, 2001-07-04, Nr. 57-2073

<sup>149</sup> Dėl oficialaus lito kurso apskaičiavimo, Valstybės žinios, 2001-07-04, Nr. 57-2074

<sup>150</sup> Ibid.

<sup>151</sup> Dėl pritarimo Lietuvos banko pasiūlymui dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų pripažinimo netekusiais galios, nr. 157, Valstybės žinios, 2002-02-01, Nr. 12-417

Didžiosios Hercogystės, Nyderlandų Karalystės, Austrijos Respublikos, Portugalijos Respublikos, Suomijos Respublikos, Švedijos Karalystės, Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Europos Sąjungos valstybių narių) ir Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos, Slovakijos Respublikos sutartis dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo į Europos Sąjungą (toliau – Stojimo sutartis). Šios sutarties 4 straipsnis nustato, jog šalis nuo įstojimo dienos kiekviena nauja Europos Sąjungos narė dalyvauja Ekonominėje ir pinigų sąjungoje kaip valstybė narė, kuriai taikoma leidžianti nukrypti nuostata, kaip apibrėžta EB sutarties 122 straipsnyje.<sup>152</sup> Taigi Lietuva tapus Europos Sąjungos nare įsipareigojo ateityje įsivesti bendrą valiutą – eurą. Tam, kad Lietuva galėtų įsivesti eurą, šalis turi atitikti konvergencijos kriterijus, kuriuos detaliam aptarime šio darbo pirmos dalies trečiame skyriuje.

Taigi kaip matome, vienas iš konvergencijos kriterijų yra dalyvavimas VKM II daugiau nei dvejus metus. Lietuva buvo viena pirmųjų valstybių 2004 m. prisijungusių prie Europos Sąjungos, kuri prisijungė ir prie VKM II. Atitinkamai 2004 m. kovo 4 d.<sup>153</sup> ir 9 d.<sup>154</sup> Lietuvos bankas bei Lietuvos Respublikos Vyriausybė siekdami tinkamai vykdyti Europos Bendrijos steigimo sutartyje nustatytus tikslus priėmė teisės aktus įpareigojančius prisijungti prie VKM II bei pasirašyti atitinkamas sutartis. 2004 m. birželio 28 d. Lietuva kartu su Estija ir Slovėnija prisijungė prie VKM II. Lietuva prisiėmė vienašalį įsipareigojimą išlaikyti fiksuoto valiutos kurso režimą<sup>155</sup>.

Šioje darbo dalyje svarbu aptarti valiutos valdybos modelio įtaką siekiant prisijungti prie VKM II ir galiausiai euro zonos, kadangi ilgą laiką šis klausimas buvo laikomas itin kontraversišku. Valiutos valdybos modelis - tai (stipriai) fiksuoto nominalaus valiutos kurso rūšis, kai pinigų bazė yra visiškai padengiama centrinio banko

---

<sup>152</sup> Belgijos Karalystės, Danijos Karalystės, Vokietijos Federacinės Respublikos, Graikijos Respublikos, Ispanijos Karalystės, Prancūzijos Respublikos, Airijos, Italijos Respublikos, Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, Nyderlandų Karalystės, Austrijos Respublikos, Portugalijos Respublikos, Suomijos Respublikos, Švedijos Karalystės, Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Europos Sąjungos valstybių narių) ir Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos, Slovakijos Respublikos sutartis dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo į Europos Sąjungą, OL L 236, 2003 9 23, p. 17—930

<sup>153</sup> Dėl prisijungimo prie valiutos kurso mechanizmo II, Valstybės žinios, 2004-03-06, Nr. 35-1168

<sup>154</sup> Dėl prisijungimo prie valiutos kurso mechanizmo II, Valstybės žinios, 2004-03-11, Nr. 38-1224

<sup>155</sup> KRUOPAS S., KRUOPIENĖ R. Europos pinigai. Vilnius. Lietuvos bankas, Vilnius, 2005.

turimais užsienio valiutos rezervais, o vietinę valiutą galima laisvai nustatyti kursu keisti į rezervinę.<sup>156</sup> Vos tik sukūrus VKM II, tiek Europos Komisija, tiek ir mokslininkai tvirtino, jog Europos Sąjungos valstybėms nebus įmanoma prisijungti prie euro zonos su valiutų valdybos modelio režimu. 1997 metų Lietuvos bankas sukūrė trejų metų programą, kurioje buvo išskirta pagrindinės trys Lietuvos banko pinigų politikos pakopos bei tikslai, vienas iš jų – pamažu atsisakyti valiutos valdybos modelio, kuris buvo naudojamas nuo 1994 m.<sup>157</sup>

Tačiau dėl finansų krizės Pietryčių Azijoje ir Rusijoje tapo aišku, jog šios trejų metų programos įgyvendinti nepavyks, kadangi aklas jos įgyvendinimas lemtų didelį ekonominį ir finansinį neapibrėžtumą. Todėl 1999 m. ši programa buvo atidėta vykdyti, o vėliau jos išvis atsisakyta, pasirašius memorandumą su Tarptautiniu valiutos fondu, kuriame Lietuva įsipareigojo išlaikyti valiutos valdybos modelį.<sup>158</sup>

1999 m. liepos 1 d. Lietuvos bankas priėmė nutarimą Dėl Lietuvos banko pinigų politikos priemonių taikymo krypčių. Šis nutarimas apibrėžė Lietuvos banko vykdomos pinigų politikos priemones ir jų taikymo tikslus. Iš jo matyti, kad Lietuvos banko požiūris dėl valiutos valdybos modelio atsisakymo pasikeitė. Viena vertus, numatyta šį modelį išsaugoti vidutiniu laikotarpiu. Kita vertus, pabrėžiama, kad net šio modelio sąlygomis taikyti kai kurias pinigų politikos priemones yra vis tiek prasminga siekiant įgyvendinti kai kurias Lietuvos banko tikslus įtvirtintus Lietuvos banko įstatyme – šalies pinigų stabilumo, finansų rinkos plėtimo ir t.t. Šiam tikslui pasiekti buvo pasitelktos priemonės, kurios nėra visiškai būdingos valiutos valdybos modeliui - privalomųjų atsargų reikalavimus, skolinimosi galimybes Lietuvos banke (vienos nakties ir likvidumo paskolos) ir atvirosios rinkos operacijas.<sup>159</sup>

1999 m. Europos centrinio banko valdančioji valdyba paskelbė savo oficialią nuomonę, kuri teigia, jog nors valiutų valdybų modelis nors ir nėra VKM II pakaitalas, bet jis bus vertinamas kiekvienu atskiru atveju. Savo nuomonėje Europos centrinis bankas nurodė, jog jei valiutų valdybų, kurios funkcionuoja euro pagrindu, yra euras bazinė valiuta, bus galima nekeisti iki pat euro įvedimo.<sup>160</sup> Galime teigti, jog tai tapo paskatinimu Lietuvos bankui pakeisti bazinę lito valiutą iš dolerio į eurą. Taip pat buvo

---

<sup>156</sup> KUOKŠTIS V., FELDMANN M. Estijos, Lietuvos ir Argentinos valiutų valdybos modelių institucinė analizė, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/view/8429/6297>>

<sup>157</sup> KUODIS R., VETLOV I. Pinigų politikos poveikio mechanizmas Lietuvoje. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB\\_pinigu\\_studijos/Pinigu\\_studijos\\_2002\\_03\\_02.pdf](http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB_pinigu_studijos/Pinigu_studijos_2002_03_02.pdf)>

<sup>158</sup> Ibid.

<sup>159</sup> Ibid.

<sup>160</sup> KRUOPAS S., KRUOPIENĖ R. Europos pinigai. Vilnius. Lietuvos bankas, Vilnius, 2005.

patvirtinta, jog šalys su valiutų valdybomis galės dalyvauti VKM II vienašaliu įsipareigojimu, tačiau turi būti pasiektas bendras susitarimas dėl centrinio pariteto.<sup>161</sup> Vėliau, 2000 metų lapkričio 8 dieną Europos Taryba patvirtino ataskaita, kurioje buvo teisiškai įtvirtinta tokia Europos centrinio banko nuomonė, papildant ją, jog *euroizavimas*, t.y. vienašališkas euro įvedimas būtų nesuderinamas su Maastrichto sutartimi, todėl pats *euroizavimas* negali pakeisti nei vieno euro įvedimo etapo.<sup>162</sup>

Kiek vėliau mokslininkai sutardami tvirtino, jog tiesioginis perėjimas į euro zoną su valiutų valdybomis be režimo pakeitimo ir po privalomojo dviejų metų dalyvavimo VKM II yra geriausia valiutų kurso politika<sup>163</sup>.

Atlikę Lietuvos prisijungimo prie VKM II analizę turėtume trumpai apžvelgti kaip toliau vystėsi Lietuvos prisijungimo prie euro zonos situacija. Kadangi euro zona nėra pagrindinis šio darbo aspektas, tai šią dalį apžvelgsime tik trumpai išskirdami pagrindinius įvykius.

Pirminis Lietuvos planas buvo įsivesti eurą vos tik išbuvus VKM II reikalaujama laiko tarpą, tai yra du metus. Buvo manoma, jog pavyks prisijungti prie euro zonos nuo 2007 m. sausio 1 d. ir tam buvo aktyviai ruošiamasi. Pagal Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo 140 str. 1d. ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, prašymu. Europos Komisija ir Europos centrinis bankas praneša Tarybai apie pažangą, padarytą valstybėms narėms, kurioms taikoma išimtis, vykdant savo įsipareigojimus Ekonominėi ir pinigų sąjungai sukurti, remdamiesi 4 pagrindiniais konvergencijos kriterijais.<sup>164</sup> Būtent šiomis ataskaitomis beremdami ir vertinsime Lietuvos pasiruošimą prisijungti prie euro zonos.

2006 m. gegužės mėn. Europos Komisija savo Konvergencijos ataskaitoje nustatė, jog tuo metu Lietuvos, kaip Europos Sąjungos ir Ekonominės ir pinigų sąjungos narės, kuriai taikoma išimtis ir laikinai leidžiama naudoti nacionalinė valiutą, statusas neturėtų būti keičiamas, kadangi vidutinė metinė infliacija viršija Maastrichto sutartimi nustatytą konvergencijos kriterijų. Tuo metu vidutinė metinė infliacija buvo 2,6 procento su, kaip nustatė Europos Komisija, perspektyva kilti. Tokia metinė infliacija pamatinė ribą viršijo 0,1 procento. Paminėtina, jog taip pat buvo teigta, jog Lietuva atitinka visus kitus konvergencijos kriterijus<sup>165</sup>, tad Lietuvai teliko sumažinti infliaciją. Šiuo atveju svarbu

---

<sup>161</sup> Ibid.

<sup>162</sup> Ibid.

<sup>163</sup> GULDE A., KAKONEN J., KELLER P. *Pros and cons of Currency board arrangements in the Led-up to EU accession and participation in euro zone*. Washington, Discussion Paper, no. 1, IMF, 2000.

<sup>164</sup> Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, OL C 326, 2012 10 26, p. 47—390

<sup>165</sup> Europos Komisijos Pranešimas. 2006 m. Lietuvos konvergencijos ataskaita (Parengta Lietuvos prašymu pagal Sutarties 122 straipsnio 2 dalį) [SEC(2006) 614]

įvertinti, jog greičiausiai teorinis 0,1 procento infliacijos pamatinės ribos neatitikimas buvo tik argumentas sprendžiant Lietuvos galimybes prisijungti prie euro zonos – tuometiniu laikotarpiu Lietuvos institucijos savo sprendimais sėkmingai toliau kaitino ir taip įkaitusią ekonomiką – nekilnojamojo turto rinkos „burbulas“ sėkmingai augo, nekilnojamojo turto prekeiviams spekuliuojant žadamu euro įvedimu<sup>166</sup>, kuomet nekilnojamojo turto kainos turėjo dar labiau išaugti, o valstybė taip ir neišdrįso atvėsinti įkaitusios ekonominės aplinkos.

Vėliau Europos Komisija pateikė Konvergencijos ataskaitas, kuriose buvo įvertintos galimybės Lietuvai prisijungti prie euro zonos, 2008 m.<sup>167</sup>, 2010 m.<sup>168</sup>, 2012 m.<sup>169</sup> bei 2014 m.<sup>170</sup>

Konvergencijos ataskaitoje pateiktoje 2008 m., Europos Komisija iš esmės pateikė tą pačią išvadą kaip ir 2006 m. pateiktoje išvadoje - per dvylika mėnesių iki 2008 m. kovo mėn. vidutinis infliacijos lygis Lietuvoje sudarė 7,4 %, t. y. gerokai viršijo pamatinę 3,2 % vertę, ir artimiausiais mėnesiais turėtų dar labiau padidėti pamatinės vertės atžvilgiu.<sup>171</sup> Taigi Europos komisija antrą kartą neigiamai įvertino Lietuvos ekonomikos atitikimą konvergencijos kriterijams bei nurodė, jog Lietuva neturėtų būti priimta į euro zoną.

2010 m. konvergencijos ataskaitoje Europos komisija nurodė, jog po pasaulinės finansų krizės atsigaunanti Lietuva atitinka ne vieno, o net kelių konvergencijos kriterijų:

- Visų pirma Lietuva neatitiko ilgalaikių palūkanų normų kriterijaus, kadangi 2009 m. kovą – 2010 m. kovą Lietuvoje vidutinė ilgalaikių palūkanų buvo 12,1 procento bei net 6 procentais viršijo pamatinę vertę.<sup>172</sup>
- Šalis neatitiko bendrojo šalies biudžeto būklės kriterijaus, kadangi 2009 m. bendrasis valstybės skolos santykis su BVP buvo 29,3 procento ir numatoma, jog 2011 m. pasieks net 45,5 procento. Negana to bendras valdžios sektoriaus deficitas siekė apie 8,4 %, o 2011 m. prognozuojamas 8,5 deficitas.<sup>173</sup>;

---

<sup>166</sup> Tolstantis euras sujauks nekilnojamojo turto rinką . [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/tolstantis-euras-sujauks-nekilnojamojo-turto-rinka.d?id=9356652>>

<sup>167</sup> Europos Komisijos pranešimas. 2008 m. konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties 122 straipsnio 2 dalimi) {SEK(2008) 567}

<sup>168</sup> Europos Komisijos pranešimas. 2010 m. konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties 140 straipsnio 1 dalimi) {SEK(2010) 598}

<sup>169</sup> Europos Komisijos ataskaita. 2012 m. Konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 140 straipsnio 1 dalimi)

<sup>170</sup> Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai. 2014 m. Konvergencijos ataskaita (parengta pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 140 straipsnio 1 dalį)

<sup>171</sup> Europos Komisijos ataskaita. 2008 m. konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties 122 straipsnio 2 dalimi) {SEK(2008) 567}

<sup>172</sup> Europos Komisijos pranešimas - 2010 m. konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties 140 straipsnio 1 dalimi) {SEK(2010) 598}

<sup>173</sup> Ibid.

- Per 12 mėnesių nuo 2010 m. kovo vidutinis infliacijos lygis buvo 2 procentai, bei 1 procentu viršijo pamatinę vertę, taigi nepaisant to, jog buvo įvardinta, jog ateityje Lietuva turi galimybes tobulėti, bet šioje ataskaitoje vis dar buvo pripažinta, jog šalis neatitinka kainų stabilumo kriterijaus<sup>174</sup>.

Apžvelgdami 2012 m. konvergencijos ataskaitą galime pastebėti, jog Lietuva reikšmingai patobulėjo ilgalaikių palūkanų normų kriterijaus perspektyvoje bei šį kriterijų atitiko, tai yra Lietuvos vidutinė ilgalaikė palūkanų norma vienerius metus iki 2012 m. kovo mėn. buvo 5,2 procento bei buvo 0,6 procento mažesnę už pamatinę vertę<sup>175</sup>. Tačiau dviejų sekančių konvergencijos kriterijų atitikti Lietuvai nepavyko bei buvo pripažinta, jog Lietuvai prisijungti prie euro zonos nereiktų:

- Per 12 mėnesių iki 2011 m. kovo mėnesio vidutinis infliacijos lygis buvo 4,2 procento bei 3,1 procentu viršijo pamatinę vertę, taigi nepaisant to, jog buvo įvardinta, jog ateityje Lietuva turi galimybes tobulėti, bet šioje ataskaitoje vis dar buvo pripažinta, jog šalis neatitinka kainų stabilumo kriterijaus<sup>176</sup>;
- Lietuvos valdžios sektoriaus deficitas sumažėjo nuo 7,2 % BVP 2010 m. iki 5,5 % BVP 2011 m., tačiau nepaisant ženklaus sumažėjo šalis vis dar neatitiko viešųjų finansų kriterijaus.<sup>177</sup>

2012 m. konvergencijos ataskaitoje Europos komisija pripažino, jog Lietuva atitinka konvergencijos kriterijus bei nurodė, jog ji atitinka euro įsivedimo sąlygas.

Kalbant apie konkrečius konvergencijos kriterijus, Europos komisija nurodė:

- Lietuva atitinka kainų stabilumo kriterijų. Per 12 mėnesių iki 2014 m. balandžio mėn. vidutinis infliacijos lygis Lietuvoje buvo 0,6 % – gerokai mažesnis už 1,7 % pamatinę vertę. Buvo prognozuojama, jog infliacija ir toliau bus mažesnė už pamatinę vertę;
- Šalis atitinka viešųjų finansų kriterijų, t.y. valdžios sektoriaus deficitas sumažėjo iki 3,2 % BVP bei taip buvo gerokai mažesnis už leidžiamą deficitą ir BVP santykį;
- Atitinka valiutos kurso kriterijų. Lietuva prisijungė prie VKM II 2014 m. birželio 28 d. Kadangi litas dvejų metų vertinimo laikotarpiu nenukrypo nuo centrinio pariteto ir nebuvo kilusios valiutų įtampos – Lietuva atitiko ir šį kriterijų.

---

<sup>174</sup> Ibid.

<sup>175</sup> Europos Komisijos ataskaita 2012 m. Konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 140 straipsnio 1 dalimi)

<sup>176</sup> Ibid.

<sup>177</sup> Ibid.



- Ilgalaikių palūkanų norma vienus metus iki 2014 m. balandžio mėn. buvo 3,6 %, t. y. daug mažesnė už 6,2 % pamatinę vertę, taigi ir šis konvergencijos kriterijus buvo patenkintas.
- Taip pat vertinime Europos komisija teigiamai įvertino Lietuvos konkurencingumą bei viešųjų finansų situaciją.

Taigi 2012 m. Lietuvai pagaliau buvo leista įsivesti eurą, nuo to meto prasidėjo paruošiamieji prisijungimo prie euro zonos darbai, kurių detalai šiame darbe nenagrinėsime. Galiausiai Lietuva prisijungė prie euro zonos 2015 m. sausio 1 d.

Apibendrinami šį skyrių galime teigti, jog Lietuvoje laisvai kintamo valiutos kurso sistema buvo taikoma vos 8 mėnesius, o didžiąją laiko šalis taikė valiutos valdybos sistemą taikant fiksuotą valiutos kursą iš pradžių su JAV doleriu, o vėliau su euru. Iš pradžių valstybei siekiant prisijungti prie VKM II kilo diskusijų ar valstybė, taikanti valiutos valdybos modelį su fiksuotu valiutos kurso apskritai gali dalyvauti VKM II, tačiau buvo išaiškinta, jog toks dalyvavimas yra galimas. Taigi siekdama didesnės eurointegracijos Lietuva nustatė, jog bazinė lito valiuta yra euras bei taip pasiruošė prisijungimui prie VKM II ateityje. Šaliai prisijungus prie Europos Sąjungos, Lietuva tapo viena pirmųjų šalių prisijungusių prie VKM II, kuriame teko dalyvauti daugiau negu dešimt metų iki pat euro įvedimo 2015 m.

#### **4.2. Danija kaip vienintelė Valiutos keitimo mechanizmo II dalyvė**

Darbo rašymo metu vienintelė VKM II dalyvė yra Danija. Dėl tokio ypatingo statuso šiame skyriuje ištirsime:

- Kokiomis teisinėmis prielaidomis remiantis ši šalis yra VKM II dalyvė;
- Kokios Danijos Karalystės tolimesnės perspektyvos VKM II atžvilgiu bei kokios mokslininkų nuomonės šiuo klausimu.

Pirmiausia, nagrinėjant šią temą svarbu prisiminti kaip Europos Sąjungos teisės aktai reglamentuoja prisijungimą prie euro zonos bei VKM II. Maastrichto sutartyje, priimtoje 1992 m., egzistuoja nuostata, teigianti, jog visos Europos Sąjungos valstybės narės turi prisijungti prie Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo, t.y. įsivesti eurą. Tačiau tuo pat metu, toje pačioje sutartyje yra numatyti konvergencijos kriterijai, kuriuos aptarėme ankstesnėse darbo dalyse, bei teigiama, jog tik šiuos kriterijus atitinkanti Europos Sąjungos valstybė narė gali prisijungti prie euro zonos. Dėl tokio teisinio reguliavimo pirštūsi išvada, jog visos Europos Sąjungos Valstybės narės turi prisijungti prie euro zonos, tačiau taip teigti negalime, kadangi Jungtinė Karalystė bei Danija

išsiderėjo tam tikras išimtis šioje sutartyje, todėl galėtume teigti taip – vadovaujantis Maastrichto susitarimu visos Europos Sąjungos šalys narės, išskyrus Daniją bei Jungtinę Karalystę, privalo visiškai prisijungti Ekonominės ir pinigų sąjungos, t.y. galiausiai, atitinkamos konvergencijos kriterijus, įsivesti eurą.<sup>178</sup>

Turėtume plačiau pakalbėti apie Maastrichto sutarties išimtį taikomą Danijai. Daugumoje tuometinių Europos Sąjungos valstybių narių tarptautinių sutarčių nereikėjo ratifikuoti referendumu, tačiau Danija šiuo atžvilgiu išsiskyrė, kadangi Danijos Konstitucijos 20 str. teigia, jog tarptautinės sutartys gali būti sudaromos tik 5/6 parlamento narių patvirtinimu arba daugumos sutikimu referendume.<sup>179</sup> Kadangi nebuvo surinkta parlamento daugumos balsai, buvo sušauktas referendumas. Prieš pirmąjį referendumą vyko aršios diskusijos tarp už ir prieš pusių. Šios sutarties šalininkai pagrindinių argumentu laikė Maastrichto sutarties suteikiamą ekonominį pranašumą, o tuo metu priešininkai teigė, jog ši sutartis pakenks Danijos nepriklausomumui, nacionaliniam identitetui bei kultūrinėms tradicijoms.<sup>180</sup> Visuomenė labiau palaikė emocinius argumentus prieš Maastrichto sutartį bei referendume, kuriame dalyvavo net 83,1 % Danijos gyventojų, 50,7 % gyventojų pasisakė prieš sutarties ratifikavimą.<sup>181</sup> Taigi Maastrichto sutartis liko neratifikuota. Politikai prieštaravę Maastrichto sutarties priėmimui suformulavo 4 išimtis, vėliau pavadintomis išlygomis, kurias įtraukus į Maastrichto sutartį, jie šios sutarties ratifikavimą paremtų. Tuometinė valdančioji dauguma bei Danijos ministras pirmininkas sutiko su šiomis išimtimis bei pradėjo derybas su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis. Šių derybų rezultatas yra Edinburgo susitarimas, kuriuo į Maastrichto susitarimą buvo įtrauktos 4 išimtys taikomos Danijai:

- Išlyga dėl Europos Sąjungos pilietybės yra mažiausiai aktuali iš keturių išimčių. Danijos gyventojai balsavo prieš Danijos pilietybės atsisakymą dėl Europos Sąjungos pilietybės. Buvo nubalsuota, jog Europos Sąjungos pilietybė tik papildo nacionalinę pilietybę. Tačiau, 1997 m. priėmus Amsterdamo sutartį, kurioje, nustatyta, kad Europos Sąjungos pilietybė yra tik papildoma, tokia išlyga dėl pilietybės tapo nereikalinga;<sup>182</sup>

---

<sup>178</sup> 1992 m. liepos 29 d., Europos Sąjungos sutartis, OL C 191, 1992 7 29, p. 1—112

<sup>179</sup> Danijos Karalystės Konstitucija, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.constituteproject.org/constitution/Denmark\\_1953.pdf?lang=en](https://www.constituteproject.org/constitution/Denmark_1953.pdf?lang=en)>

<sup>180</sup> BUCH R., HANSEN K. M. *The Danes and Europe: From EC 1972 to Euro 2000 – Elections, Referendums and Attitudes*. Scandinavian Political Studies, Vol. 25 – No. 1, 2002

<sup>181</sup> CLOSA C., *Why convene referendums? Explaining choices in EU constitutional politics*, Journal of European Public Policy, 2007

<sup>182</sup> The Danish opt-outs from EU cooperation. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[https://english.eu.dk/en/denmark\\_eu/danishoptouts](https://english.eu.dk/en/denmark_eu/danishoptouts)>

- Išlyga dėl teisingumo ir vidaus reikalų susijusių su ES reglamentuojamais įstatymais. Ji reiškia, kad Danija neprivalės laikytis ES teisės aktų dėl santuokos nutraukimo tarp dviejų šalių piliečių, bankroto, prieglobsčio standartų ir teisinių standartų, kuriais nustatomos minimalios civilinėse bylose taisyklės. Danija yra atleista nuo visos virš valstybinės teisinės politikos ir dalyvauja tik teismų srityje, kai vyriausybė priima taisykles;<sup>183</sup>
- Bendros saugumo ir gynybos politikos išlyga. Danija negali dalyvauti ES karinėse operacijose arba bendradarbiaujant plėtojant ir įsigyjant karinius pajėgumus ES. Be to, Danija nesuteikia karinės paramos ar tiekimo ES vadovaujamos pastangoms konfliktų zonos, taip pat nedalyvauja jokiuose sprendimuose ar planuojant operacijas;<sup>184</sup>
- Išlyga leidžianti nedalyvauti trečiajame Ekonominės ir pinigų sąjungos etape.<sup>185</sup>

Nepaisant to, jog Danijos parlamentas ratifikavo atnaujintą Maastrichto sutartį ir tokiu atveju Konstitucija nereikalauja sušaukti referendumo, bet politikų sprendimu buvo surengtas antrasis referendumas, įvykęs 1993 m. gegužės 18 d., kuriame dalyvavo 86,5 % gyventojų, o už balsavo 56,7 %, todėl jis buvo sėkmingas bei Maastrichto sutartis su minėtais pakeitimais buvo priimta.<sup>186</sup>

Per ateinančius kelerius metus Europos pinigų institutas Frankfurte aptarė praktinius aspektus, susijusius su trečiuoju Ekonominės ir pinigų sąjungos etapu. Europos pinigų institutas taip pat pasiūlė persvarstytą VKM II, kurį 1996 m. gruodžio mėn. Dubline priėmė Europos Vadovų Taryba. Skirtumų tarp senojo Valiutos keitimo mechanizmo ir naujojo VKM II nėra labai daug. Pagrindinis bei esminis skirtumas yra tas, kad Danijos nacionalinė valiuta, Danijos krona, VKM II turėjo būti susieta su euru, o anksčiau ji buvo susieta su visomis senosios Valiutos keitimo mechanizmo valiutomis atskirai. Iš pradžių buvo susitarta, jog Danijos krona galės svyruoti 15 % normos ribose (t.y. Danijos kronos valiutos kursas gali būti tiek 15% didesnis, tiek 15% mažesnis už nustatytą tarpusavio kursą) euro atžvilgiu. Tačiau Danijos pinigų institucijos greitai susitarė dėl susitarimo, leidžiančio Danijos valiutai svyruoti 2,25 % normos ribose. Nuo 2001 m. Sausio 1 d., kai Graikija prisijungė prie euro zonos, iki 2004 birželio 28 d., kuomet prie VKM II prisijungė naujosios Europos Sąjungos narės, Danija buvo vienintelė

---

<sup>183</sup> Ibid.

<sup>184</sup> Ibid.

<sup>185</sup> Ibid.

<sup>186</sup> MARCUSSEN M., *Denmark and european monetary integration: Out but far from over*, Journal of European Integration, 27:1, 43-63, 2005

VKM II narė. Svarbu paminėti, jog nuo 2015 m. Sausio 1 d., Lietuvai prisijungus prie euro zonos, Danija vėl tapo vienintele VKM II dalyve.<sup>187</sup>

Kaip anksčiau apžvelgėme, Danija neturi teisinių įsipareigojimų prisidėti prie Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo, tačiau savo noru gali prisijungti bet kada kuomet atitiks konvergencijos kriterijus, tad vertinti kokios ateities galimybės valstybei prisijungti prie euro zonos reiktų per ekonomikos perspektyvą.

Įprastai pagrindinis argumentas neprisijungti prie pinigų sąjungų tampa tai, jog nacionalinė pinigų politika yra geriau pritaikyta prie valstybės ekonomikos ir dėl to gali geriau prisidėti prie ekonominio stabilumo, žemo nedarbingumo lygio bei kainų stabilumo užtikrinimo. Negana to bendra pinigų politika gali skirtis nuo to kas būtų geriausia nacionalinei ekonomikai.<sup>188</sup>

Įprastai pagrindinis argumentas už prisijungimą prie pinigų sąjungų yra tai, jog nominalūs valiutos kurso svyravimai su kitų šalių dalyvių valiutomis būtų pašalinti. Paprastai valiutos kurso svyravimai gali turėti skaudžias ekonominės pasekmes, tokias kaip kainų bei atlyginimų svyravimai. Prisijungimas prie pinigų sąjungos paprastai panaikina šią riziką. Tačiau, šis tradicinis argumentas negali būti taikomas Danijos atvejui, kadangi jos nacionalinės valiutos kursas jau yra pririštas prie euro.<sup>189</sup>

Atsižvelgdami į už ir prieš argumentus galime nuspręsti ar Danijos ekonominis vystymasis būtų pasikeitęs, jei valstybė būtų prisijungusi prie euro zonos. Kadangi Danijos krona nuo pat VKM II pradžios buvo surišta su euru, tad valstybė negalėjo pasinaudoti dauguma nacionalinės pinigų politikos suteikiamų privalumų. Iš esmės esminiai ekonominiai rodikliai – ilgalaikių palūkanų norma bei infliacija visą laiką išliko panašūs į euro zonos vidurkius, todėl šalies makroekonominis vystymasis iš esmės būtų buvęs toks pat ir tuo atveju jei šalis būtų prisijungusi prie euro. Analizuojant tarptautinės prekybos situaciją, svarbu paminėti, jog Danija prisijungdama prie VKM II gavo daug naudos iš stabilaus valiutos kurso, tačiau jei būtų prisijungusi prie euro zonos – galimai būtų gavusi jos dar daugiau, dėl vieningos valiutos.<sup>190</sup>

Jei Danija ateityje prisijungtų prie euro zonos ji galimai gautų ekonominės naudos, kadangi jau šiuo metu valstybė iš esmės neturi pinigų politikos nepriklausomumo, nes prisijungus prie VKM II jos valiuta tapo fiksuota euro atžvilgiu. Žinoma, Danija išlaiko galimybę devaluoti savo valiutą esant stipriam ekonominės situacijos pablogėjimui,

---

<sup>187</sup> Ibid.

<sup>188</sup> HOLDEN S., *Three outsiders and the monetary union*, Univeristy of Oslo, 2009. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://folk.uio.no/sholden/publikasjoner/outsider-final-draft.pdf>>

<sup>189</sup> Ibid.

<sup>190</sup> Ibid.

tačiau neprisijungus prie euro zonos išlieka rizika, jog Danijos krona taps spekuliantų taikiniu, jei valiutų rinka praprastų pasitikėjimą VKM II, o centrinis bankas nesugebėtų išlaikyti savo įsipareigojimų išlaikyti valiutos kursą susitartuose ribose. Negana to, prisijungus prie euro zonos bei sumažėjus minėtai rizikai, galimai išaugtų tarptautinė prekyba.<sup>191</sup>

Iš atliktos analizės galime teigti, jog Danijai galėtų būti naudinga prisijungti prie euro zonos, tačiau nepaisant to, kol kas viešojoje erdvėje nėra diskutuojama apie tokią galimybę.

Apibendrinami šį skyrių galime teigti, jog visos Europos Sąjungos stodamos į Europos Sąjungą turėjo įsipareigoti prisijungti prie Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo, t.y. įsivesti eurą. Tačiau Danijai bei Didžiajai Britanijai buvo sudarytos išlygos leidžiančios to nepadaryti. Dėl šios priežasties Danija vis dar nėra prisijungusi prie euro zonos, tačiau šalis nuo pat VKM II veikimo pradžios yra prisijungusi prie jo bei naudojami fiksuoto valiutos kurso teikiamais privalumais. Viešojoje erdvėje Danijos vyriausybė nesvarsto nei išstojimo iš VKM II, nei prisijungimo prie euro zonos.

### 4.3. Valiutos keitimo mechanizmo II ateities perspektyvos

Šiuo metu Europos Sąjungoje narėmis yra 28 valstybės, iš kurių 9 vis dar nėra prisijungusios prie euro zonos. Dvi iš devynių šalių, Danija bei Didžioji Britanija, neturi teisinio įsipareigojimo prisijungti prie euro zonos dėl joms taikomų išlygų. Tiesa, valstybėms panorėjus bei atitinkant konvergencijos kriterijus jos bet kada galės prisijungti prie euro zonos. Visos kitos Europos Sąjungos valstybės narės, stodamos į Europos Sąjungą prisiėmė teisinį įsipareigojimą prisijungti prie euro zonos, kuomet atitiks visus konvergencijos kriterijus, kuriuos aptarėme ankstesnėse darbo dalyse. Tačiau nepaisant to, jog šios valstybės narės turi teisinį įsipareigojimą prisijungti prie euro zonos, siekiant prisijungimo privalo atitikti konvergencijos kriterijus, taigi iš esmės vilkindamos šių kriterijų atitikimą jos gali nukelti prisijungimą prie trečiojo Ekonominės ir pinigų sąjungos etapo neribotam laiko tarpui. Pavyzdžiui Švedija šiuo požiūriu laikosi *sui generis* pozicijos bei prisijungimą prie euro zonos atmetė neribotam laiko tarpui.<sup>192</sup>

Euro zonoje nedalyvaujančios Europos Sąjungos valstybės narės, kaip reglamentuota Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 139 straipsnyje - „valstybės narės,

---

<sup>191</sup> Ibid.

<sup>192</sup> INDRUCHOVA E., *European Union member states outside the euro area: their legal status and approach towards the euro*, TLQ, 3/2013, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/viewFile/84/71>>

kurioms taikoma išimtis“, kuri yra laikino pobūdžio. Tačiau jos yra įpareigosios siekti bendros valiutos įvedimo, kaip nurodyta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 119 straipsnyje ir yra įpareigosios pasiekti ekonominę ir teisinę konvergenciją kaip išankstinę būsimo euro įvedimo sąlygą.<sup>193</sup>

Nors visos 7 valstybės narės priklauso tai pačiai kategorijai „valstybės narės, kurioms taikoma išimtis“, tačiau šių valstybių narių požiūris išlieka įvairus - nuo atsargaus iki aktyvaus požiūrio euro atžvilgiu. Toliau aptarsime kiekvienos valstybės požiūrį į prisijungimą prie VKM II ir euro zonos. Švedijos neapžvelgsime, kadangi kaip minėta anksčiau ši valstybė šiuo požiūriu laikosi *sui generis* pozicijos bei prisijungimą prie euro zonos atmetė neribotam laiko tarpui referendumu. Tiesa, toks Švedijos veiksmas nėra teisėtas argumentas nesilaikyti savo stojimo sutarties nuostatų. Todėl, valstybė teigia, jog prisijungimas prie VKM II nėra būtinas veiksmas pagal jų stojimo sutartį, tad siekdama neprisijungti prie euro zonos, šalis sąmoningai neprisijungia prie VKM II, tam, kad neatitiktų vieno iš konvergencijos kriterijų, kurių atitikimas būtinas prisijungimui prie euro zonos.

Trys pagrindinės centrinės Europos šalys – Čekija, Lenkija ir Vengrija, atsargiausiai žvelgia į euro įsivedimą.

Čekija 2007 m. priėmė Čekijos Respublikos euro įvedimo planą apibendrinantį dokumentą vadinamą atnaujinta Čekijos euro zonos stojimo strategija. Pagal šią strategiją Čekijos vyriausybė ir Čekijos nacionalinis bankas reguliariai vertina, ar šalis padarė pakankamą pažangą ekonominėje konvergencijoje, leidžiančią nustatyti tikslią atvykimo į euro zoną datą ir atitinkamai įstojimo į VKM II datą.<sup>194</sup> Paskutiniame vertinime, parengtame 2018 m. gruodį Čekija šiuo metu atitinka viešųjų finansų, palūkanų normų konvergencijos ir kainų stabilumo kriterijus. Kadangi valstybė nedalyvauja VKM II, tad ji neatitinka tik šio vienintelio kriterijaus. Ataskaitoje teigiama, jog nors Čekijos ekonomika pastaraisiais metais pasižymėjo stipriais rezultatais, vietos kainos ir darbo užmokesčio lygis vis dar gerokai mažesnis nei senųjų Europos Sąjungos valstybių narių. Pasak ataskaitos prisijungus prie VKM II šalis gautų neginčijamą teigiamą poveikį, pavyzdžiui būtų panaikinta valiutos kurso svyravimo rizika bei būtų sutaupyti kaštai grąžinant paskolas, tačiau tuo pačiu euro įvedimas reikštų, kad būtų atsisakyta nepriklausomos pinigų politikos ir lanksčios Čekijos valiutos kurso, kaip veiksmingos stabilizuojančios makroekonominės priemonės. Pranešime teigiama, kad nors euro zonos ekonominė padėtis stabilizavosi, bet euro zonos šalių ekonominio brandumo lygis tebėra nevienodas.

<sup>193</sup> SCHELLER, H. The European Central Bank. ECB, 2006, p. 39.

<sup>194</sup> *Euro area accession*, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.cnb.cz/en/monetary\\_policy/strategic\\_documents/emu\\_accession.html](https://www.cnb.cz/en/monetary_policy/strategic_documents/emu_accession.html)>

Be to, daugelyje šalių išlieka neišspręsta skola ir struktūrinės problemos. Kai kurių jos narių fiskalinės drausmės stoka yra ilgalaikė euro zonos problema. Pranešime taip pat pabrėžiamas Sąjungos ateities netikrumas, nes vyksta derybos dėl ES institucinės formos. Todėl Finansų ministerija ir Čekijos nacionalinis centrinis bankas nusprendė nesiūlyti nustatyti Čekijos įstojimo į euro zoną datos. Ši jų rekomendacija reiškia išvadą, kad vyriausybė dar neturėtų siekti Čekijos Respublikos prisijungimo prie valiutos kurso mechanizmo.<sup>195</sup>

Lenkija tiek savo akademinėse studijose, tiek ir politikų pranešimuose teigia, jog sieks prisijungti prie euro zonos neatitikdami vieno iš konvergencijos kriterijų – dalyvavimo VKM II, tikėdamiesi, jog Europos komisija jiems suteiks išimtį bei įvertins jų menką valiutos kurso svyravimą euro atžvilgiu, kaip dalyvavimą VKM II bei pritaikys išimtį leidžiančią šį konvergencijos kriterijų vertinti atgaline data.<sup>196</sup> Valstybė savo poziciją grindžia keliais argumentais. Pirmiausia, tik dauguma Lenkijos gyventojų yra prieš prisijungimą prie euro zonos. Visų antra, prisijungimas prie VKM II galėtų lemti spekuliaciją ir taip labai likvidaus Lenkijos Zloto atžvilgiu bei taip lemti didesnę infliaciją. Negana to, Lenkijos politikai ir ekonomistai praeitos ekonominės krizės metu suprato, jog savo nacionalinės valiutos, neturinčios fiksuoto valiutos kurso, turėjimas lėmė geresnį Lenkijos atsilaikymą prieš pasaulinę ekonominę krizę.<sup>197</sup> Taigi kaip matome Lenkija neplanuoja prisijungti prie VKM II, taigi ir prie euro zonos, artimiausiu metu.

Štai Vengrijos Ministras Pirmininkas 2018 m. taip pat patvirtino savo šalies poziciją, jog taip pat kaip Lenkija bei Čekija jie nesieks prisijungti prie VKM II kaip laukimo į euro zoną kambario. Pasak jo Vengrijai pačiai nuspręsti kuomet prisijungti prie VKM II, taigi ir prie euro zonos, yra palanki situacija.<sup>198</sup>

Kita valstybių grupė – Kroatija, Rumunija ir Bulgarija yra paskelbusios, kad sieks prisijungti prie euro zonos, o taip pat ir prie VKM II.

Kroatijos padėtis yra šiek tiek išskirtinė kitų šalių kontekste. Tyrimai parodė, jog namų ūkiai Kroatijoje eurą jau dabar naudoja tiek kasdieniniams atsiskaitymams, tiek

---

<sup>195</sup> *The Euro in the Czech Republic? Not Today. The Government Has Declined to Set a Date for Adoption of the Euro.* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://brnodaily.cz/2018/12/15/news/business/the-euro-in-the-czech-republic-not-today-the-government-has-declined-to-set-a-date-for-adoption-of-the-euro/>>

<sup>196</sup> *Poland in no rush to join euro, wants entry on own terms.* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.euractiv.com/section/euro-finance/news/poland-in-no-rush-to-join-euro-wants-entry-on-own-terms/>>

<sup>197</sup> TCHOREK G., *Polish Exchange Rate Policy Dilemmas in ERM II*, Studia Europejskie, 2/2017.

<sup>198</sup> *Hungary in no rush to join euro zone, minister says,* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.reuters.com/article/us-hungary-euro-minister/hungary-in-no-rush-to-join-euro-zone-minister-says-idUSKBN1H0085>>

netgi ir paskoloms.<sup>199</sup> Kroatijos Ministras Pirmininkas yra teigęs, jog net 75% indėlių bei 67% paskolų yra laikoma eurais, o 70% turistų šalies viduje išleidžiamų pinigų yra eurai.<sup>200</sup> Nepaisant to, 2017 m. apklausos parodė, jog vos 31% Kroatijos gyventojų remtų prisijungimą prie euro zonos.<sup>201</sup> Nepaisant viešosios nuomonės, valstybės politikai siekia prisijungti prie VKM II jau 2020 m., o 2025 m. ir prie euro zonos.<sup>202</sup>

Rumunija taip pat sieks prisijungti prie euro zonos planuoja prisijungti 2024 m.-2026 m. Pasak nacionalinio centrinio banko vadovo racionalus prisijungimo prie VKM II terminas yra 2024 m., taigi prie euro zonos būtų prisijungta ne anksčiau 2026 m. Tiesa svarbu paminėti, jog tuo tarpu Rumunijos finansų ministras yra teigęs, jog oficialus terminas prisijungimui prie euro zonos yra 2024 m., t.y. prie VKM II turėtų būti prisijungta ne vėliau kaip 2022 m. Tačiau bet kokių atveju yra aišku, jog šalis siekia prisijungti prie VKM II.

Bulgarija yra labiausiai pažengusi valstybė iš šios grupės. Šalis jau susitarė dėl savo įsipareigojimų prisijungti prie VKM II bei prie Bankų sąjungos. 2018 m. valstybė pateikė laišką, kuriame įsipareigojo pilnai įgyvendinti Europos Sąjungos pinigų plovimo prevencijos taisyklės bei pradėti nebankinio finansų sektoriaus priežiūrą. Laiške yra išreikštas lūkestis prisijungti prie VKM II 2019 m. Birželio mėnesį.<sup>203</sup> Europos komisijos vicepirmininkas, Valdis Dabravolskis, savo pranešime patvirtino, jog tokie valstybės lūkesčiai yra realūs.<sup>204</sup> Taigi šiuo metu vykstant pasiruošiamiesiems darbams, galime teigti, jog Bulgarija, neatsiradus jokiems netikėtiems sunkumams, jau šiais metais prisijungus prie Danijos ir taps dar viena VKM II nare.

Apibendrinant skyrių galime teigti, jog nepaisant to, jog VKM II yra senas bei dažnai dėl to kritikuojamas mechanizmas, jis vis dar yra kertinis akmuo valstybėms siekiant prisijungti prie euro zonos. Šiuo metu 7 Europos Sąjungos valstybės narės yra įsipareigojusios prisijungti prie euro zonos, taigi tuo pačiu ir prie VKM II. Atlikus

---

<sup>199</sup> JOY O., *Did Croatia get lucky on EU membership?* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://edition.cnn.com/2013/01/10/business/croatia-eu-accession>>

<sup>200</sup> ILIC I., *Croatia wants to adopt euro within 7-8 years: prime minister*, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.reuters.com/article/us-croatia-euro/croatia-wants-to-adopt-euro-within-7-8-years-prime-minister-idUSKBN1CZ0Q5>>

<sup>201</sup> MIŠEVIČ B., *Jesu li Hrvati za uvođenje eura? Nacija iznenadjuće odlučna*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://vijesti.rtl.hr/novosti/hrvatska/2743051/jesu-li-hrvati-za-uvodjenje-eura-nacija-iznenadjuce-odlucna/>>

<sup>202</sup> ILIC I., *Croatia wants to adopt euro within 7-8 years: prime minister*, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.reuters.com/article/us-croatia-euro/croatia-wants-to-adopt-euro-within-7-8-years-prime-minister-idUSKBN1CZ0Q5>>

<sup>203</sup> BRUNSDEN J., *Bulgaria agrees to conditions for joining euro*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ft.com/content/4b622248-8609-11e8-a29d-73e3d454535d>>

<sup>204</sup> *Vice-President Valdis Dombrovskis' remarks at the press conference on Bulgaria's path towards ERM II and Banking Union participation*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://europa.eu/rapid/press-release\\_SPEECH-18-4506\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-18-4506_en.htm)>



valstybių analizę galime teigti, jog, viena valstybė prie euro zonos bei VKM II prisijungti neplanuoja, trys valstybės (Lenkija, Vengrija, Čekija) prisijungs prie euro zonos tačiau arba delsia, arba tam reikalauja specialių sąlygų, o likusios trys (Kroatija, Rumunija, Bulgarija) aktyviai siekia prisijungti prie VKM II bei euro zonos. Galime teigti, jog VKM II bus vienas iš esminių mechanizmų Europos Sąjungos viešųjų finansų sektoriuje dar ilgą laiko tarpą, tačiau dauguma jo dalyvių bus tik laikinos, o nuolatinė dalyvė išliks viena – Danija.

## Išvados

Atlikus visapusišką VKM II analizę galime teigti, jog:

1. Pagrindiniais VKM II tikslais reiktų laikyti euro zonos ekonominės aplinkos stabilizavimą, kainų stabilumo užtikrinimą ir siekimą orientuoti Europos Sąjungos valstybių narių ekonominę bei pinigų politiką į stabilumą.
2. VKM II Europos pinigų sąjungoje atlieka stabilizuojančios sistemos funkciją, taip pat padeda užtikrinti naujų ES narių įsiliejimą į euro zoną bei tinkamą jų pinigų politikos kryptį orientuotą į stabilumą.
3. VKM II yra vienas iš trijų prisijungimo prie euro zonos etapų, kurio metu valstybės įtvirtina savo nacionalinės valiutos bei euro centrinį kursą bei jo svyravimo ribas ir įsipareigoja jį palaikyti. Prisijungimas prie VKM II susideda iš trijų etapų:
  - 3.1. konfidencialaus prašymo prisijungti prie VKM II pateikimas bei susitarimas dėl centrinio kurso ir jo svyravimo ribos;
  - 3.2. Susitarimas dėl centrinio valiutos kurso bei jo svyravimo ribų oficialiame susitikime;
  - 3.3. Oficialaus pranešimo apie šalies prisijungimą prie VKM II paskelbimas.Viso proceso tvarkaraštis nėra nustatytas bei priklauso nuo to kaip greitai valstybių narių valdžios institucijos ir Europos Sąjungos organai sugeba pasiekti susitarimą.
4. VKM II reglamentuotas tiek svarbiausiuose Europos Sąjungai teisės aktuose – Romos bei Maastrichto sutartyse, tiek ir siauresnės apimties teisės aktuose – rezoliucijoje bei sutartyje. Šio mechanizmo įtvirtinamas Romos bei Maastrichto sutartyse įrodo ją svarbą Europos Sąjungos veikimui, tuo metu rezoliucija bei sutartis detalizuoja jo veikimo principus bei būdus.
5. Kuomet valstybė narė prisijungia prie VKM II bei suderina savo valiutos kursą bei svyravimo ribas, šis yra palaikomas taikant automatinės ribinės bei tarp ribinės intervencijos mechanizmus. Kaip galime suprasti iš pavadinimų automatinė ribinė intervencija yra vykdoma automatiškai, o dėl tarp ribinės intervencijos šalys gali susitarti atskirai. Abu intervencijos tipai yra vykdomi valstybių narių nacionaliniams bankams bei Europos centriniam bankui įsikišant į valiutų rinką bei taip sureguliuojant valiutos kursą. Svarbu paminėti, jog kilus pavojui pažeisti pagrindinį VKM II tikslą – kainų stabilumo užtikrinimą, automatinę ribinę intervencija gali būti nutraukiama. VKM II veikimą stebi bei kontroliuoja Europos centrinio banko bendroji taryba.

6. Lietuva po nepriklausomybės atkūrimo nuėjo ilgą kelią kurdamą savo pinigų politiką. Galiausiai įteisinus litą kaip oficialią atsiskaitymo priemonę buvo taikoma laisvai kintamo valiutos kurso sistema tačiau vos po 8 mėnesių ji buvo pakeista valiutos valdybos modelį. Nepaisant abejonių bei svarstymų ar nereiktų jo atsisakyti ir pereiti prie fiksuoto valiutos kurso modelio, valiutos valdybos modelis su tam tikromis modifikacijomis bei valiutos kurso režimo fiksavimo su JAV doleriu buvo taikytas ilgą laiką. Galiausiai Lietuva tapo viena iš pirmųjų VKM II narių iš valstybių prie Europos Sąjungos prisijungusių 2004 m. kuriame teko dalyvauti daugiau negu dešimt metų iki pat euro įvedimo 2015 m.
7. VKM II yra pakankamai senas bei dažnai dėl to kritikuojamas mechanizmas, tačiau jis vis dar yra kertinis akmuo valstybėms siekiant prisijungti prie euro zonos. Šiuo metu 7 Europos Sąjungos valstybės narės yra įsipareigojusios prisijungti prie euro zonos, taigi tuo pačiu ir prie VKM II. Net trys valstybės (Bulgarija, Kroatija ir Rumunija) yra paskelbusios, jog aktyviai siekia prisijungti prie VKM II bei euro zonos. Todėl galime teigti, jog VKM II bus vienas iš esminių mechanizmų Europos Sąjungos viešųjų finansų sektoriuje dar ilgą laiko tarpą, tačiau dauguma jo dalyvių bus tik laikinos, siekiančios jame dalyvauti tik tiek kiek reikalauja konvergencijos reikalavimai. Tuo tarpu viena valstybė – Danija gali ir toliau likti ilgalaike VKM II dalyve.

## Šaltinių sąrašas

Teisės aktai:

Lietuvos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas, XI-3679, *Vyriausybės žinios*, 1990-03-10, Nr. 7-172
2. Lietuvos Respublikos lito patikimumo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994-03-30, Nr. 24-378, I-407
3. Dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso nustatymo, *Valstybės žinios*, 1994-04-01, Nr. 25-416
4. Dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso nustatymo, *Valstybės žinios*, 2001-07-04, Nr. 57-2073
5. Dėl bendrųjų talonų (rublių pakaitalų) kaip mokėjimo priemonės priėmimo iš gyventojų, *Valstybės žinios*, 1992-08-31, Nr. 24-725.
6. Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinių pinigų įvedimo ir laikinų pinigų-talonų išėmimo iš apyvartos, *Valstybės žinios*, 1993-06-25, Nr. 25-587
7. Dėl oficialaus lito kurso apskaičiavimo, *Valstybės žinios*, 2001-07-04, Nr. 57-2074
8. Dėl prisijungimo prie valiutos kurso mechanizmo II, *Valstybės žinios*, 2004-03-06, Nr. 35-1168
9. Dėl prisijungimo prie valiutos kurso mechanizmo II, *Valstybės žinios*, 2004-03-11, Nr. 38-1224
10. Dėl pritarimo Lietuvos banko pasiūlymui dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų pripažinimo netekusiais galios, nr. 157, *Valstybės žinios*, 2002-02-01, Nr. 12-417

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 1957 m. kovo 25 d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis
2. 1992 m. liepos 29 d., Europos Sąjungos sutartis, OL C 191, 1992 7 29, p. 1—112
3. Belgijos Karalystės, Danijos Karalystės, Vokietijos Federacinės Respublikos, Graikijos Respublikos, Ispanijos Karalystės, Prancūzijos Respublikos, Airijos, Italijos Respublikos, Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, Nyderlandų

- Karalystės, Austrijos Respublikos, Portugalijos Respublikos, Suomijos Respublikos, Švedijos Karalystės, Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Europos Sąjungos valstybių narių) ir Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos, Slovakijos Respublikos sutartis dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo į Europos Sąjungą, OL L 236, 2003 9 23, p. 17—930
4. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis, *Valstybės žinios*, 2004-01-03, Nr. 2-2
  5. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, OL C 326, 2012 10 26, p. 47—390
  6. 1997 m. birželio 16 d. Europos Vadovų Tarybos rezoliucija 97/C 236/03 dėl valiutų kurso mechanizmo kaip trečiojo Ekonominės ir pinigų sąjungos etapo sukūrimo, OL C 326, 1997 8 2, p. 5—6
  7. 1998 m. rugsėjo 1 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų sutartis, nustatanti valiutos keitimo kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 345, 1998 11 13, p. 6—12
  8. 2000 m. rugsėjo 14 d. susitarimas Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių bankų keičianti 1998 m. rugsėjo 1 d. susitarimą nustatantį valiutos keitimo kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 362, 2000 12 16, p. 11—11
  9. 2006 m. gruodžio 21 d. Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų — Sutartis, iš dalies keičianti 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartį, nustatančią valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 14, 2007 1 20, p. 6—8
  10. 2006 m. kovo 16 d. Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape. OL C 73, 2006 3 25, p. 21—27.

11. 2006 m. kovo 16 d. Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape. OL C 73, 2006 3 25, p. 21–27.
12. 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 73, 2006 3 25, p. 21—27
13. 2010 m. gruodžio 13 d. Sutartis, kuria iš dalies keičiama 2006 m. kovo 16 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 5, 2011 1 8, p. 3—6
14. 2013 m. birželio 21 d. Sutartis, tarp Europos Centrinio Banko ir valstybių narių, kurių valiuta nėra euro, nacionalinių centrinių bankų, kuria iš dalies keičiama 2006 m. kovo 16 d. Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 187, 2013 6 29, p. 1—4
15. 2014 m. lapkričio 13 d. Sutartis, Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, kuria iš dalies keičiama 2006 m. kovo 16 d. Europos Centrinio Banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 64, 2015 2 21, p. 1—4
16. Europos centrinio banko ir 2004 m. gegužės 1 d. euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, iš dalies keičianti 1998 m. rugsėjo 1 d. sutartį, nustatančią valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, OL C 135, 2004 5 13, p. 3—5.
17. Europos centrinio banko ir 2004 m. gegužės 1 d. euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų Sutartis, iš dalies keičianti 1998 m. rugsėjo 1 d. sutartį, nustatančią valiutos kurso mechanizmo veikimo būdus Ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape 2004 m. balandžio 29 d., OL C 135, 2004 5 13, p. 3—5

18. Europos Komisijos ataskaita 2012 m. Konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 140 straipsnio 1 dalimi)
19. Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai. 2014 m. Konvergencijos ataskaita (parengta pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 140 straipsnio 1 dalį)
20. Europos Komisijos ataskaita. 2008 m. konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties 122 straipsnio 2 dalimi) {SEK(2008) 567}
21. Europos Komisijos ataskaita. 2012 m. Konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 140 straipsnio 1 dalimi)
22. Europos Komisijos pranešimas - 2010 m. konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties 140 straipsnio 1 dalimi) {SEK(2010) 598}
23. Europos Komisijos Pranešimas. 2006 m. Lietuvos konvergencijos ataskaita (Parengta Lietuvos prašymu pagal Sutarties 122 straipsnio 2 dalį) [SEC(2006) 614]
24. Europos Komisijos pranešimas. 2008 m. konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties 122 straipsnio 2 dalimi) {SEK(2008) 567}
25. Europos Komisijos pranešimas. 2010 m. konvergencijos ataskaita (parengta remiantis Sutarties 140 straipsnio 1 dalimi) {SEK(2010) 598}
26. Europos Vadovų Tarybos rezoliucija dėl valiutų kurso mechanizmo sukūrimo ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape Amsterdame, 1997 m. birželio 16 d., OL C 326, 1997 8 2, p. 5–6.
27. Pirmininkaujančios valstybės narės išvados, Europos komisija, 1993, SN 180/1/93

Kitų šalių teisės aktai:

1. Danijos Karalystės Konstitucija, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.].  
Prieiga per internetą:  
<[https://www.constituteproject.org/constitution/Denmark\\_1953.pdf?lang=en](https://www.constituteproject.org/constitution/Denmark_1953.pdf?lang=en)>

Specialioji literatūra:

1. ALLAM M., *The Adoption of the Euro in the New EU Member States: Repercussions of the Financial Crisis*, EIPASCOPE 2009/1 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:  
<<https://core.ac.uk/download/pdf/5084703.pdf>>

2. BRUNSDEN J., *Bulgaria agrees to conditions for joining euro*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:  
<<https://www.ft.com/content/4b622248-8609-11e8-a29d-73e3d454535d>>
3. BUCH R., HANSEN K. M. *The Danes and Europe: From EC 1972 to Euro 2000 – Elections, Referendums and Attitudes*. Scandinavian Political Studies, Vol. 25 – No. 1, 2002
4. CAIRNS W., Europos Sąjungos teisės įvadas, 1999 m., Vilnius, Eugrimas
5. CLOSA C., *Why convene referendums? Explaining choices in EU constitutional politics*, Journal of European Public Policy, 2007
6. ČEKIJOS CENTRINIS BANKAS, *ERM II and the exchange-rate convergence criterion*, 2003, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:  
<[https://www.cnb.cz/en/monetary\\_policy/inflation\\_reports/2003/2003\\_july/boxes\\_annexes/zpinflace\\_03\\_july\\_p1.html](https://www.cnb.cz/en/monetary_policy/inflation_reports/2003/2003_july/boxes_annexes/zpinflace_03_july_p1.html)>
7. *Euro area accession*, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:  
<[https://www.cnb.cz/en/monetary\\_policy/strategic\\_documents/emu\\_accession.html](https://www.cnb.cz/en/monetary_policy/strategic_documents/emu_accession.html)>
8. Euro įvedimo Lietuvoje 2015 m. Kiekybinio poveikio šalies ekonomikai vertinimas, Lietuvos bankas, 2013. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:  
<[https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/eur\\_poveikis\\_lt\\_kiekybinis\\_vertinimas\\_20131028.pdf](https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/eur_poveikis_lt_kiekybinis_vertinimas_20131028.pdf)>
9. Euro įvedimo Lietuvoje 2015 m. Kiekybinio poveikio šalies ekonomikai vertinimas, Lietuvos bankas, 2013m.  
[https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/eur\\_poveikis\\_lt\\_kiekybinis\\_vertinimas\\_20131028.pdf](https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/eur_poveikis_lt_kiekybinis_vertinimas_20131028.pdf)
10. EUROPOS CENTRINIS BANKAS, *The acceding countries' strategies towards ERM II and the adoption of the euro: an analytical review*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:  
<<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp10.pdf>>
11. Eurosistema, europos centrinių bankų sistema. Europos centrinis bankas, 2006[interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą:  
[https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/escb\\_lt\\_weblt.pdf](https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/escb_lt_weblt.pdf)
12. GRIŽAS, R.A. Užsienio šalių ekonomika ir ekonominė politika. Ekonomikos mokymo centras, Vilnius, 2005.



13. GRUŠNIENĖ N. Perėjimo prie euro baigiamas etapas. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: bankininkystė ir finansai. Lietuvos Bankas nr. 3. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB\\_intergracija\\_ES/LB\\_integracija\\_ES\\_2001\\_03\\_48-57.pdf](http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB_intergracija_ES/LB_integracija_ES_2001_03_48-57.pdf)>
14. GULDE A., KAKONEN J., KELLER P. *Pros and cons of Currency board arrangements in the Led-up to EU accession and participation in euro zone*. Washington, Discussion Paper, no. 1, IMF, 2000.
15. HOLDEN S., *Three outsiders and the monetary union*, Univeristy of Oslo, 2009. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://folk.uio.no/sholden/publikasjoner/outsider-final-draft.pdf>>
16. *Hungary in no rush to join euro zone, minister says*, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.reuters.com/article/us-hungary-euro-minister/hungary-in-no-rush-to-join-euro-zone-minister-says-idUSKBN1H0085>>
17. ILIC I., *Croatia wants to adopt euro within 7-8 years: prime minister*, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.reuters.com/article/us-croatia-euro/croatia-wants-to-adopt-euro-within-7-8-years-prime-minister-idUSKBN1CZ0Q5>>
18. INDRUCHOVA E., *European Union member states outside the euro area: their legal status and approach towards the euro*, TLQ, 3/2013, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/viewFile/84/71>>
19. JOY O., *Did Croatia get lucky on EU membership?* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://edition.cnn.com/2013/01/10/business/croatia-eu-accession>>
20. KRUOPAS S., KRUOPIENĖ R. Europos pinigai. Vilnius. Lietuvos bankas, Vilnius, 2005.
21. KUODIS R., VETLOV I. Pinigų politikos poveikio mechanizmas Lietuvoje. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB\\_pinigu\\_studijos/Pinigu\\_studijos\\_2002\\_03\\_02.pdf](http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB_pinigu_studijos/Pinigu_studijos_2002_03_02.pdf)>
22. KUODIS R., Euro įvedimas Lietuvoje: Už ir prieš, Pinigų studijos 2005/4, Lietuvos bankas, 2005. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.lb.lt/uploads/documents/docs/publications/kuodis\\_4.pdf](https://www.lb.lt/uploads/documents/docs/publications/kuodis_4.pdf)>

23. KUOKŠTIS V., FELDMANN M. Estijos, Lietuvos ir Argentinos valiutų valdybos modelių institucinė analizė, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/view/8429/6297>>
24. Lietuvių kalbos žodynas, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt>>
25. MARCUSSEN M., *Denmark and european monetary integration: Out but far from over*, Journal of European Integration, 27:1, 43-63, 2005
26. MIŠEVIČ B., *Jesu li Hrvati za uvođenje eura? Nacija iznenadjujuće odlučna*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://vijesti.rtl.hr/novosti/hrvatska/2743051/jesu-li-hrvati-za-uvodjenje-eura-nacija-iznenadjujuce-odlucna/>>
27. NAVICKAS V. Europos Sąjungos rinkų ypatumai. Kaunas. Kauno technologijos Universitetas, 2015.
28. PAPASPYROU T., *EMU strategies: Lessons from Greece in view of EU enlargement*. 2004. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eprints.lse.ac.uk/5687/1/TPapaspyrou14.pdf>>
29. *Poland in no rush to join euro, wants entry on own terms*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.euractiv.com/section/euro-finance/news/poland-in-no-rush-to-join-euro-wants-entry-on-own-terms/>>
30. *Report on Economic and Monetary Union in the European Community*, 1989, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://aei.pitt.edu/1007/1/monetary\\_delors.pdf](http://aei.pitt.edu/1007/1/monetary_delors.pdf)>
31. SCHELLER, H. The European Central Bank. ECB, 2006, p. 39.
32. ŠADŽIUS L., Lietuvos šiuolaikinės bankininkystės raidos pradžia (1988-1990 m.) . Vilnius, Lietuvos bankas, 2002.
33. T. ČORIĆ, M. DESKAR-ŠKRBIĆ, *Croatian path towards the ERM 2: why, when and what can we learn from our peers?* Ekonomski pregled, 68 (6) 611-637, 2017.
34. TAMUŠAUSKAS R., Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: bankininkystė ir finansai. Lietuvos Bankas, Vilnius, 2002.
35. TCHOREK G., *Polish Exchange Rate Policy Dilemmas in ERM II*, Studia Europejskie, 2/2017.
36. *The Danish opt-outs from EU cooperation*. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[https://english.eu.dk/en/denmark\\_eu/danishoptouts](https://english.eu.dk/en/denmark_eu/danishoptouts)>

37. *The Euro in the Czech Republic? Not Today. The Government Has Declined to Set a Date for Adoption of the Euro.* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://brnodaily.cz/2018/12/15/news/business/the-euro-in-the-czech-republic-not-today-the-government-has-declined-to-set-a-date-for-adoption-of-the-euro/>>
38. Tolstantis euras sujauks nekilnojamojo turto rinką . [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/tolstantis-euras-sujauks-nekilnojamojo-turto-rinka.d?id=9356652>>
39. VAŠKELAITIS V., PINIGAI. Pinigų politika ir jos priemonės. VĮ mokslotyros institutas, Vilnius, 2006.
40. VERBKEN D., RAKIC D., *History of economic and monetary union*, [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU\\_2.6.1.pdf](http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.6.1.pdf)>
41. *Vice-President Valdis Dombrovskis' remarks at the press conference on Bulgaria's path towards ERM II and Banking Union participation.* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://europa.eu/rapid/press-release\\_SPEECH-18-4506\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-18-4506_en.htm)>
42. VINKUS M., Tikroji litų spausdinimo istorija. Lietuvos ir litų gamintojų keturiolika prieštaringo bendravimo metų, Vilnius, Lietuvos bankas 2006.
43. WERNER, P. *Report to the Council and the Commission on the realization by stages of economic and monetary union In the Community, 1970.* [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://ec.europa.eu/archives/emu\\_history/documentation/chapter5/19701008en72realisationbystage.pdf](http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documentation/chapter5/19701008en72realisationbystage.pdf)>.

#### Teismų sprendimai:

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1963 ., Teismo sprendimas Van Gen den Loos prieš Nederlandse Administratie der Belastingen C-26/62, EU:C:1963:1

## **Santrauka**

Šiame darbe analizuojama Valiutų keitimo mechanizmo II (VKM II) teisinė sąranga bei jo tikslai bei praktiniai veikimo aspektai. Šis mechanizmas yra euro zonos šalių bei euro neįsivedusių ES šalių narių, dalyvaujančių šiame mechanizme, valiutų kurso politika, kuria siekiama užtikrinti Europos Sąjungos ekonominį stabilumą bei padėti pasirengti šalims įsivesti eurą.

VKM II atlieka svarbų vaidmenį Ekonominėje ir pinigų sąjungoje siekiant užtikrinti stabilią ekonomikos ir pinigų sistemą bei stabilias kainas. Nėgana to, jis yra vienas iš etapų šalims siekiant prisijungti prie euro zonos.

VKM II reglamentuotas tiek svarbiausiuose Europos Sąjungai teisės aktuose – Romos bei Maastrichto sutartyse, tiek ir siauresnės apimties teisės aktuose – rezoliucijoje bei sutartyje.

Valstybei narei prisijungus prie VKM II bei suderinus savo valiutos kursą bei jo svyravimo ribas, šis yra palaikomas taikant automatinės ribinės bei tarp ribinės intervencijos mechanizmus. Kaip galime suprasti iš pavadinimų automatinė ribinė intervencija yra vykdoma automatiškai, o dėl tarp ribinės intervencijos šalys gali susitarti atskirai. Abu intervencijos tipai yra vykdomi valstybių narių nacionaliniams bankams bei Europos centriniam bankui įsikišant į valiutų rinką bei taip sureguliuojant valiutos kursą

Lietuva ilgą laiką naudojo valiutos valdybos modelį, kaip valiutos valdymo mechanizmą, taikė ilgą laiką lito kursą fiksuojant su JAV doleriu. Galiausiai Lietuva tapo viena iš pirmųjų VKM II narių iš valstybių prie Europos Sąjungos prisijungusių 2004 m. kuriame teko dalyvauti daugiau negu dešimt metų iki pat euro įvedimo 2015 m.

VKM II ir toliau bus vienas iš esminių mechanizmų Europos Sąjungos viešųjų finansų sektoriuje, tačiau dauguma jo dalyvių bus tik laikinos, siekiančios jame dalyvauti tik tiek kiek reikalauja konvergencijos reikalavimai.

## **Summary**

This paper analyzes the legal framework of the Exchange Rate Mechanism II (ERM II), its objectives and practical aspects. This mechanism is the exchange rate policy of the euro area and non-euro area EU Member States participating in this mechanism, which aims to ensure the economic stability of the European Union and to prepare the countries for the adoption of the euro.

ERM II plays an important role in Economic and Monetary Union as mean to ensure a stable economic and monetary system and stable prices. Moreover, it is one of the stages for countries to join the euro area.

The ERM II is regulated in the most important legal acts of the European Union - the Treaties of Rome and Maastricht, as well as in more detailed legislation - the resolution and the treaty.

When a Member State joins ERM II and agrees on central exchange rate and fluctuation margins, it is supported by intervention at the marginal and coordinated intramarginal intervention mechanisms. Intervention at the marginal is performed automatically, but also countries can agree on coordinated intramarginal intervention. Both types of intervention are carried out by the national banks of the Member States and the European Central Bank through the intervention to the foreign exchange market and thus adjusting the exchange rate.

For a long time, Lithuania used the currency board as a currency management mechanism and used to fix the litas exchange rate with the US dollar. Finally, Lithuania became one of the first ERM II members, of those who joined the European Union in 2004. ERM II was used by Lithuania for more than ten years before the euro was introduced in 2015.

ERM II will continue to be one of the key mechanisms in the European Union's public finance sector, but most of its participants will only be temporary as their participation is only one of the convergence requirements.